

sosyal adalet

4 HAZİRAN 1963 SALI

HAFTALIK SIYASI GAZETE

YIL:1 SAYI: 12 FIATI: 1 LIRA

İKTİSADİ

DEVLET TEŞEKKÜLLERİNDE

**ÇARKLAR
KİMİN İÇİN
DÖNÜYOR**

Zonguldak'ta ölenler

AP. DE FIRTINA

Sigortalar için

İŞÇİLER KONUŞTU

HANGİ YOL?

Prof. Sadun AREN

Memleketimiz'e, 200 yıldan beri kalkınmak ve batılılaşmak çabası içindedir. Bu çabanın ana istikâmeti ve hedefi halk idâresinin, gerçek bir demokrasinin yerleştirilmesidir. Çünkü batılılaşmak ve kalkınmak, hem halkın kendi kaderine hâkim olması demektir, hem de ancak halkın kendi kaderine hâkim olmasıyla gerçekleştirilebilir.

İstiklâl Savaşı ve onu takiben kurulmuş olan Cumhuriyet idâresi bu yönde yapılmış olan en olumlu ve başarılı hamledir. Atatürk, kurmayı tasarladığı partiye «Halk Partisi» adını verirken, bunun bir zümrenin değil, fakat halkın partisi olmasını düşünmüştür. Nitekim, 16 Ocak 1923 tarihinde İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği demecin bir yerinde aynen şöyle demektedir: «Fakat milli maksatlardan ziyade şahsi menfaatler esasına müstenit siyasi teşekküllerden ve bu teşekkülâtın ifgallerinden, müsademelerinden tevellüd etmiş olan tarzların elân cezasını çekmekte olan milleti aynı mahiyette bir takım bisût iştigallere sevk etmek kadar kebairden günâh yoktur.

Bu ifade ile beyan edilmek istenen şudur ki, ismi fırka olan halk teşekkülünden maksat evlâdı millettten bir kısmının, sunufu ahaliden bazılarının, diğer evlât ve sunufun zararına menafiini temin etmek değildir.»

Ancak, Halk Partisi zamanla halkçı niteliğini kaybetmiş ve sadece mevcudu muhafaza etmekle yetinen, iktisatta da siyasette de muhafazakâr ve bürokratik bir tutum almıştır.

I945 ten sonraki çok partili idâre devrinde kurulan partiler, CHP. karşısında, zorunlu olarak daha halkçı ve her alanda daha dinamik bir tutum almışlardır. Demokrat Partinin hızla gelişip iktidara gelmesinin temel sebebi budur. Fakat Demokrat Parti idârecileri halkçılığı bir gaye değil, fakat iktidara gelmenin bir vasıtası olarak almış oldukları için, idâreyi, esas itibariyle, küçük bir zümrenin yararına olarak işletmişler ve bu yüzden kendilerini de memleketi de bir çıkmaza sürüklemişlerdir. 27 Mayıs İnkilâp Hareketi, gençliğin ve silâhlı kuvvetlerin memleketi, bu çıkmazın sürüklemeye olduğu karanlık akibetten kurtarmak için giriştikleri olumlu bir teşebbüstür.

Fakat memleket hâlâ siyasi huzur ve istikrara kavuşmamıştır. Bu durum her alandaki kalkınma gayretlerimizi kösteklemekte ve böylece çözümlenecek meselelerimizi daha da büyütür, gerginliği arttırmaktadır. Bu manzara karşısında, düşünen herkes, bir çözüm yolu aramakta, bundan sonra nasıl bir yol üzerinde geliyeceğimiz konusunu tartışmaktadırlar. Ortada açıkça iki yol vardır.

BİRİNCİ YOL, bugünkü Anayasa düzenini ve parlamenter demokrasiyi terkederek, (Herhangi bir şekilde tarif edilen) olumlu bir kadronun, (herhangi bir şekilde) iş başına gelerek memleketi idâre etmesidir.

İKİNCİ YOL, bugünkü Anayasa düzeni ve parlamenter demokrasinin muhafaza ve devam ettirilmesidir.

Gerek memleketimizde Meşrutiyetten beri geçirdiğimiz tecrübeler ve bugünkü şartlarımız, gerekse başka memleketlerdeki tecrübeler, birinci yolun, bu yola girmek mümkün olsa bile, çıkar bir yol olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebepten, dikkatlerimizi ikinci yola, demokratik yola çevirmemiz ve bu yolun başarı imkân ve şartları üzerinde durmamız lazımdır.

Bugünkü parlamenter rejimin çıkar yol olduğundan şüphe edenlerin temel düşünceleri şudur: Bugün Büyük Millet Meclisinde temsil edilen partiler, kendi öz çıkarlarını

düşünen zümrelerin hâkimiyeti altındadır. Halk, yapıcı ve yaratıcı büyük emekçi kütleleri (tek bir senatör hariç) parlamentoda temsil edilmemektedir. Bu durumda Parlatonun, siyasi huzurumuzu ve kalkınmamızı sağlayacak reform kanunlarını çıkarması, çıkarsa bile bunların müessir bir şekilde tatbik edilmesi mümkün değildir. Diğer bir deyimle, parlamenter rejimimiz bir çıkmazdadır ve kendi içinden gelecek kuvvet ve hareketlerle, bu çıkmazdan çıkamaz.

★

Işte çözümlenmesi lâzım gelen mesele budur. Acaba, parlamenter rejimin bu çıkmazdan kurtulmasına ve halk yararına işleyen ve dolayısıyla hızla gelişmemizi sağlayacak olan bir idârenin kurulmasına gerçekten imkân yok mudur? Biz bu soruya «vardır» diye cevap vereceğiz. Ancak bu «vardır»ın şartı Anayasamızın «Eksiksiz ve tam» uygulanmasıdır. Bu yapıldığı takdirde büyük emekçi kütlesinin siyasi bir parti halinde örgütlenmesi ve haklarına sahip çıkacak bir şekilde uyarılması mümkün olacaktır. Hayatlarını emekleri ile kazanan, geçim seviyelerini yükseltmek için daha çok ve daha verimli çalışmaktan başka bir yol bilmeden işçi, köylü, aydın, küçük esnaf gibi emekçi kütlelerinin siyasi iktidarının ya da demokratik muhalefetinin, istikrarlı bir parlamenter rejimin en büyük, hayır, tek teminatı olduğu ortadadır.

Emekçi kütlelerinin bir parti içinde birleşerek siyasi bir kuvvet olarak ortaya çıkmalarının, hele iktidara gelmelerinin çok zaman istediği halbuki memleketin bu kadar uzun bir süre beklemeğe tahammülü olmadığı düşünülebilir. Eğer bu düşünce doğruysa, demokratik yolun çıkar bir yol olmadığını kabul etmek lâzım gelir. Çünkü meselelerimizin, elbetteki, kısa süreler içinde çözümlenmesi lâzımdır. Yoksa, asırlarca beklenirse, elbetteki, her mesele çözülür.

★

Demokratik yolun, yani emekçi kütlelerin uyarılması ve bir parti içinde toplanarak siyasi bir kuvvet haline almalarının, zannedildiği kadar uzun bir süre almayacağı kanısındayız. Bunun nedenleri kısaca şunlardır.

Bir kere, Parlatodaki muhafazakâr partiler, bazı köklü reformları, kendi öz çıkarları aleyhine olduğu halde, eksik ve gevşek bir şekilde de olsa, gerçekleştirmek zorundadırlar. Onları buna iten kuvvet, kısmen kendi aralarındaki çalışmalar, kısmen milli varlığımızı idame (kalkınma) zorunluluğu ve kısmen de millî ve milletlerarası kamu oyunun baskısıdır. Eksik ve isteksiz de olsa, bazı reformların yapılması, halk kütlelerinin uyarılmasını ve gittikçe artan bir hızla örgütlenmesini kolaylaştıracaktır.

İkinci olarak, son 15 - 20 yıllık çok partili demokratik hayat, büyük emekçi kütlelerine siyasi güçlerini tanıtmış ve onları az çok uyarmıştır. Ayrıca, şimdiye kadar ümit bağlayıp destekledikleri partilerin, kofluklarını, beceriksizliklerini ve dar bir zümrenin çıkarına işlemelerini görmekten doğan hayal kırıklığı, emekçi kütlelere siyasi partilerini seçmek hususunda aldanmalarını önleyen bir tecrübe de kazandırmıştır.

Nihayet, büyük emekçi kütlelerini temsil eden partinin siyasi bir kuvvet haline gelmesi ve hatta seçimleri kazanarak iktidara geçmesi için, bütün emekçilerin son ferdine kadar uyarılmış olmasına da zaruret yoktur. Bunların diğerlerine yol gösterecek ve onları peşlerinden sürükleyecek kadar bir kısmının aydınlanmış ve uyarılmış olması yeterlidir.

İşte bu nedenlerden dolayı, bugünkü Anayasa düzenimiz içinde, aydın emekçilerin kurmuş olduğu Türkiye İşçi Partisinin, gittikçe artan bir hızla, belki de, şimdiye kadar hiç bir memlekette görülmemiş bir hızla gelişeceğine inanıyoruz. Ve gene inanıyoruz ki, bu gelişme memleketimizin huzur içinde hızla kalkınmasının tek yolu ve teminatıdır.

İŞÇİLER SİGORTA İLE İLGİLİ GERÇEKLERİ ANLATIYOR

İşçilerin açıkladığı bazı gerçekler, İşçi Sigortalarının özel çıkarlara alet edildiğinin açıkça göstermektedir

Sendikacıların, yurdun muh. telif bölgelerinden getirdikleri izlenimler ve görüşlerden bir kısmı, işçi Sigortaları Kurumunun durumunu ortaya koyuyor:

Teşkilat Kanunu değişecekçe, Genel Kurul görüşlerinden fayda sağlanamayacaktır. Bazı Kurum idarecilerini değiştirmek lazımdır. Kurum yatırımları daha çok sosyal amaç güden yöne çevrilmelidir. (Mustafa Şahin - İstanbul)

Hastalık ve analık sigortası 20 milyon açık vermiştir. İlaç suistimali önlenmelidir. Yaş haddi için özel hükümler konulmalıdır. Gezide doktor yoktur. Çalışma Bakanlığı Kurum binasını boşaltmalıdır. Lojmanlarda, Kurum personeli de yararlandırılmalıdır. Şehirlerden uzak maden işyerlerinde çalışanların sağlık yardımlarından yararlanabilmesi için oralarda sağlık tesisleri kurulmalıdır. (Mustafa Orhan, Kültahya)

/İ 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurum Kanunu yürürlükte oldukça işçi yardımları ile devlet müesseseleri kurulmasına devam edilecektir. Bu çıkar yol değildir. Avrupada olduğu gibi işçi meskenlerine devlet geniş ölçüde yardım yapmalıdır. İş kazaları her yıl arttığı için önleyici tedbirler alınmalıdır. Tahsil edilmeyen primler her yıl artmaktadır. Bu önlenmelidir. Kurum bir an evvel eczahaneler açarak ilaç yolsuzluklarını önlemelidir. Gazetecilik ağır ve tehlikeli işlerden sayılmamalıdır. Gazeteciler için, felç, erken bunama, göz hastalıkları meslek hastalığı kabul edilmelidir. (Sadet Ağralı - İstanbul)

Çalışma Bakanlığı, İ.S. Kurumunun muhtariyetini istememektedir. Bunun sebebi, Bakanlığın Kurumun paralarında sarfında söz sahibi olma isteğinden gelmektedir. (Nevzat Şeker, سابق sendikacı, şimdi işveren - İstanbul)

Devlet sosyal sigortalara katılmamalıdır. İşçi meskenlerini Emlak Kredi Bankası değil İ.K. ipotek etmelidir. (Uzun zaman sigortalı olanların her yıl 200 gün prim ödeme süresini dolduramayacak hâle gelmesi muhtemeldir. Yardımlardan faydalanabilmesi için bu sürede değişiklik olmalıdır. Gezgin hekimlerden geçi kadar yararlanılmamaktadır. İş emniyeti kadrolarında ihtisas sahibi işçiler için de bir kısım kadrolar ayrılmalıdır. Kurum Genel Kurulu yetkilerinin artırılması şarttır. (Burhanettin Asutay, İzmir)

Koruyucu hekimlik zaruretli. Sağlık tesisleri ve yatak sayısı azdır. Hekimlik sosyalleştirilmesi çalışmalarına Kurum da bazı çalışmalarla katılmalıdır. (Kâzım Narmanlı, İstanbul)

Kurum, bir Bakanlığa bağlı olarak değil, muhtar bir teşekkül olmalıdır. Kurum hekim-

leri gerçek şekilde muayene yapmamaktadır. Kurum a. a. ş. mali eczahane yolunu bırakıp bizzat eczahane açmalıdır. (Muhittin Gezer, İstanbul)

Tarım iş kanunu bir an evvel çıkarılmalıdır. Adana hastahanesi inşaatı bir an önce tamamlanmalıdır. 120 günlük süre gözetilmeden ödenek yardımı yapılmalıdır. Hastahanelerdeki pijama ve çarşaf kumaşları daha iyileştirilmelidir. Tarım işçileri için barındırma yurtları açılmalıdır. Tarsusta sulu ziraat işyerleri önce İş Kanunu ve sigorta kapsamına dahilken çıkarılmıştır. Bu hâttir. Adana Ziraat okulunda çalışan tarım emekçilerinin ücretleri düşüktür. (Lâtif Şah, Adana)

ŞÜKRÜ SOYKAN
- İkaz edildi -

120 lira asgari malüliyet aylığı 250 liraya çıkarılmamalıdır. İşgörmezlik ödeneğinin bir günlük istirahat kadar genişletilmesi gerekir. Devlet, Kuruma müdahale etmemelidir. Doğum ve emzirme yardımları arttırılmalıdır. Emlak Kredi Bankası aracılığı, işçi meskenleri konusunda, kaldırılmalıdır. Kurum murakipleri raporları dağıtılmalıdır. (Emin Bursa, Bursa)

Sigortalı işçilerin eş ve çocuklarına Kurumca bakılmak için yeni bir prim alınma doğru değildir. Prim alınacaksa devlet bu primlere katılmamalıdır. Günde 25 - 30 hastaya bir hekim düşecek kadar hekim çalıştırılmalıdır. Yurtta tedavileri mümkün olmayanlar, sosyal yardım fonundan yararlanarak yabancı memleketlere gönderilmelidir. İnşaat işçileri için ödedikleri primi göstermek üzere karne ihdas edilmelidir. Balıdağ sanatoryumunda vuku bulan yolsuzluk açıklanmalıdır. (Hasan Türkay, İstanbul)

Sanayi sektörüne açılan 36 milyon liralık kredi tevziinde isabetsizlik vardır. İşyeri sayısı arttığı hâlde işçi sayısının azaldığını belirtmek, işverenlerin, sigorta primlerinden ve kanunî mükellefiyetlerden kurtulmak için kaçak işçi çalıştırmalarından ileri gelmektedir. (Ali Haydar Mutaf, Gaziantep)

Sosyal Yardım Bakanlığı vazifesini yapsın. Sosyal yardım imkânlarından yararlanmayan bir çok halk tabakaları var. Bunlara yardım yapalım diye

başkaca kurulmuş bir sigortadan, başka hak sahiplerinin hakkında pay ayırmayalım. Sosyal Yardım Bakanlığı Devlet bütçesinde tahsisat ayırsın, hastahaneler kursun, mütaka bilyet esasını kursun, sigortalılardan prim alsın. Fakat İşçi Sigortaları Kurumu, Sosyal Sigortalar Kurumu olmasın. (Prof. Dr. Muammer V. Toğra)

İşyerleri Pazar günleri çalıştırıldığı hâlde sigorta dışları serileri kapalı kalmaktadır. Resmî tatil günlerinde çalışan işyerlerinde nöbetçi doktor bulundurulmalıdır. İşçi meskenlerinde ferdi münasebete geçme gecikmeleri ortadan kaldırılmalı, her işçi, meskenini bedelini ve borcunu bilerek ay be ay taksitlerini Bankaya yatırmalıdır. Yalnız kooperatiflere değil, fertlere de kredi açılmalıdır konut yapımında. (Burhan İkiz, Hereke)

Kurum inşaatlarında bile sigortasız işçi çalıştırılmaktadır. Yapı işçileri en çok tehlikelerle karşılaşan işçilerdir. Yapı işçilerinin sigorta primleri işverenlerce yatırılmadığı için işçiler sigorta yardımlarından yararlanmamaktadır. Manisa İşhanı inşaatında müteahhidin hatası yüzünden beba olan çimentoları Kurum bol keseden tanzim etmiştir. İş kazalarında işverenlerin kusuru tesbit edildiği hâlde işverene herhangi bir ceza yüklenmemektedir. (Kâmil İşker, Manisa)

Mensucat sanayiinde pek çok işçinin çalıştığı müesseseler Sigorta dışı bırakılmaktadır. Bu da işçilerin zararına olmaktadır. Bursada anlaşmalı üç hekim sigortalı işçilere bakmaktadır. Bunlar Kurumun hekimi olacak üç doktorla dağıtılmamalıdır. Hastahane gece personeli eğitime tâbi tutulmalıdır. (Kadir Barbarosoğlu, Bursa)

Kütahya hastahanesi bir an önce yapılmalı, İzmit hastahanesi personel eksikliği giderilmelidir. İşçi evleri konusunda muntazam krediler verilerek işçinin banka ile ferdi münasebete geçmesi sağlanmalıdır. Yeni teşkilat kanunu, Kuruma muhtariyet vermemelidir. (İsmail Topkar, İstanbul)

Otel, lokanta ve benzeri işyeri işverenlerinden çoğu sigorta primi kaçırarak işçilerin sigortalılık haklarını ihlâl etmektedirler. Bu önlenmeli ve sigortalılara yapılan yardımlar sosyal adalet ölçülerine göre ele alınmalıdır. (Nusret Aydın, Ankara)

Sanayicilere dağıtılan 36 milyon liralık kredi verilirken dış emniyeti tedbirlerinin sanayici tarafından kendi işyerinde sağlanıp sağlanmadığının gözetilmesi gerektir. İstanbul hastahanesinde 5 bin liraya anlaşmalı bir narkoz uzmanı varken ayrıca ameliyatlarda dışardan narkoz çağırılması doğru değildir. (Câhit Teoman, İstanbul)

Kurum çalışmaları yeterli değildir. Genel Kurul yetkisi arttırılmalıdır. Ödenekler, işçi henüz işbaşı yapmadan veril-

melidir. (Hüseyin Akduman, İstanbul)

İş kazalarının azaltılması için çok ciddi tedbirler lazımdır. Çalışma hayatı ile ilgili kanunlar Meclisten çıkmazaktaki, gecikme olmaktadır. Kurum kadrosu yetersizdir, sigortalar tek işçi çalıştıran işyerlerine uygulanınca bu yetersizlik daha da belirgin hâle gelecektir. (Haydar Gür, İstanbul)

İş kazalarına sebep olanlar cezalandırılmamaktadır. Ereğli kömür işçileri hakkındaki kanunda yer alan ceza miktarı en çok 5 bin liradır. Bu miktar arttırılmalıdır ki kazaya sebep olmaktan korkan olsun. Su işçilerinde çalışanların uğradıkları romatizma hastalığı meslek hastalığı sayılmamaktadır. İşyerlerinde tecrübeli elemanlardan mütecekkil bir iş emniyeti ve kontrol kadrosu kurulmalıdır. İşçinin ölümü hâlinde, işverenden alması gereken kıdem tazminatı, ölüm varisine ödenmelidir. (Ömer Karahasan, Zonguldak)

İş kazaları çoğalıyor

Bakan Ecevit açıklıyor: "Türkiyede iş kazaları oranı başka bir çok memleketlere kıyasla çok yüksektir. Bunun da başlıca sebeplerinden biri iş güvenliği ve işçi sağlığı teftişinin yeteri gibi yapılmaması idi. Bu yüzden memleketimizde büyük can kayıpla olduktan başka, İ.S.K. da büyük mallı yükler altına girmektedir. 1961 de İ.S.K. İş kazaları ve meslek hastalıkları yüzünden 63 milyon liralık bir yük altına girmiştir."

Bunun önüne nasıl geçilecek?

Uzmanlara göre; işverenler, işçi sağlığına ve iş emniyetine yeteri kadar önem vermiyor. Devlet sektöründe gösterilen titizlik ve dikkat kadar olsun özel sektörde iş emniyeti hiç gözetilmiyor. Çünkü aşırı kâr peşinde koşanlar, kolayca işçi bulabilmekteler. İşçisi bol, iş alanı dar olan memleketlerde böyle olur. Onun için emniyeti açısından işverenleri insan hayatına saygılı hâle getirecek sert, kanunî me-

BÜLENT ECEVİT
İş kazalarının çoğaldığını kabul etti

burietler koymak gerek. Bugünkü mevzuatla iş emniyeti sağlanamaz. İş kazaları önlenemez.

Bakan ise, yeni bir kanunla bunun önlenebileceğine inanmış. Sanıyor ki Sigorta Kurumu kadrolarının yüzde 1'i oranında bir kadro Kurumdan Bakanlık emrine verilecek olsa, bu kadrolarda münhasıran iş güvenliği ve işçi sağlığı teftiği hizmetinde çalışacak uzman elemanlar kullanılsa her şey yoluna girecek. Nitekim kanun Meclisten çıktı. Çıktı ama, iş kazası, teftişi, yapan, işyerinde istediği koruyucu tedbirleri aldırma gücünde olsa sonucu neye varır?

Almanya gidenler...

İş ve İşçi Bulma Kurumu Mahalli Danışma Komisyonu, Vali Niyazi Akı'nın başkanlığında 30 Mayıs günü toplantısını yapmıştır. İş Bulma Kurumunun çalışmaları, iş arayan insanların ne çok olduğunu, bunlardan pek azının ıztırabının dindirilebileceğini göstermiştir. Kasım - Aralık 1962 de 7268 kişi iş istemiştir. Bunlardan ancak yarısından azına 3225 ine iş bulunabilmiştir. Bu yılın ilk iki ayında 5636 işçi iş aramış, bu defa da ancak ve ancak 2311 işçiye iş sağlanabilmiştir.

Burada iş bulamayanlar geçimlerini temin için yâd elere gitme yollarını aramışlardır. Almanya, içerden karşılayamadığı emek gücünü ucuza ve daha az külfetle sağlamada Türkiye'yi "İşçi pazarı" yaptığı için oraya akın başlamıştır. Geçen yılın son iki ayında İstanbuldan 2855 işçi, Anadoludan da 11.766 işçi Almanya'ya gitmek için Kuruma başvurmuştur. Bunlardan sadece 1224 üne Almanya'da iş bulunabilmiştir. Bu yılın ilk iki ayında yeni müracaatlar olmuştur. İstanbuldan 3470 işçi, Anadolu'dan da 21.394 işçi Almanya'da rızklarını aramaya karar vermiştir. Fakat bu iki ayda Almanya'ya sadece 1514 işçi gönderilebilmiştir. Bu arada Şubat 1963 de Fransaya 13, İsviçreye de 10 işçi gönderilmiştir. Kalifiye işçilerin Türkiye'de yaşamayacak kadar düşük ücret ve ağır hayat şartları içinde bulunmaları gerçek ekonomik reformlara ne çok ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

İşçilerin işbulamamak, iş buldukları takdirde burada tatmin olamamak durumlarından istifadeye kalkan dolandırıcılarla uzun süredir yaşıyan mücadele başlandığını görmekteyiz. Ne tekim geçen gün Beyoğlunda bir işçi gönderme bürosuna baskın yapılmış, sahte evrak düzenleyerek işçilerden para sızdırdıkları anlaşılmıştır. Bu da işsizlik felâketinin ayrı bir görünümlü

Dertli bir Başkan: Rıza Kuas

Türkiye'de Burjuva Sınıfı yok mu?

Türkiye'de bir burjuva sınıfının olup olmadığı sorusu, Türkiye'de bir işçi sınıfının olup olmadığı sorusu kadar yersiz bir sorudur. Türkiye'de bir işçi sınıfının bulunduğu ne derece tartışmadan uzak bir gerçek ise, burjuva sınıfının bulunduğu da aynı kesinlikte bir gerçektir. Ama mutlaka Avrupa'da görülen tipten ve kalitedekinden, ille de onlara eşit bir sınıf olarak aranıyorsa, öyle bir burjuva sınıfı sanırım ki illebet Türkiye'de görülmiyecektir. Çünkü 17. yüzyıldanberi sanayi gelişen Avrupa, 19 yüzyılda ele geçirdiği büyük ve tabii kaynaklar zengin sömürgelemlerle büsbütün büyüterek ve devleşerek emperyalizm çağına girmiş ve bu suretle bugün geri kalmış ülkelerin hiç bir zaman elde edemeyecekleri bir üretim sistemi kurmuştur.

Fakat Avrupa henüz derebeyliğin en kaba şekliyle ve kırıllığın en karanlık usülleriyle idare edilirken bile, Hindistanda, İranda, Suriye ve Mısırda burjuvazi vardı. Bir noktaya daha dikkat etmek gerekir; burjuva sınıfının bir memlekette teşekkül etmiş olması başka hâkim bir duruma geçmiş olması yine başkadır.

Türkiye'de burjuva sınıfının henüz teşekkül etmemiş olduğunu sananlar, bu sınıfın ekonomik genel karakterinden fazla, diğer sosyal görünüşlerinde yani kültürüne dikkat etmemişlerdir. Halbuki bacasında galvarı, belinde kuşağı ve elindeki kırmızı tesbihiyle ticaret, sanayi ve ziraat alanında mutavassıt durumunda olan, büyük veya küçük sermaye işletmeciliğiyle iş yapan bir kimse burjuvadır. Geçen yıl, İstanbul'un en modern binalarının bulunduğu Yeşilyurt mahallesinden geçerken, bu modern binaların bazılarında balkonların demir parmaklıklarına çamaşırın serilmiş olduğunu, gördüm. Balkondan sofasına göz attığımda sofaya konulan bir küpten birinin mayrabayı küpe daldırarak su içtiğini farkettim. Burada Anadolu'dan İstanbul'a yeni gelip yerleşmiş bir burjuva ailesinin oturduğu belli idi. Kimbilir, belki buranın aile reisi, ya Gürün Handa milyonluk bir manfaturacı mağazasını işleten biri, yahut Milas Handa kendir ticaretiyle uğraşan zengin bir tüccardı. Şimdi bize, «Daha çamaşırı ipe asıp kurutmasını ve küpüne bir musluk takip su akıtmasını bilmiyorlar, böyle burjuva mı olur?» diye mi söylenecekler?

Burjuvalaşmak bir kültür olgunlaşması değil, iktisadi alanda, üretim alanında belirli bir mevki işgal etmek işidir. Burjuvazinin elbette zamanla kendine mahsus kültürel gelişmesi olacaktır. Fakat bu gelişme zaman işidir. Memleketlerinin genel kültür ortamına göre bir memleket burjuvazisinin de kültürü zayıf veya kuvvetli olabilir. Ticaret işinde sermayesini kaybetmiş bir burjuvanın, ailesini geçirdirmek zorunluğu karşısında bir fabrikada işe başlaması ile o şahıs işçidir, işçi sınıfındandır, menfaatları bir günde değişmiştir, çünkü ekonomik fonksiyonu değişmiştir: Aynı şekilde fabrikadaki işini terk edip dört sandık üzüm satmak için bir manav dükkanı açan adam da, o andan itibaren minnacık bir burjuvadan başka bir şey değildir.

Kapitalist düzende cemiyetlerde hergün bir çok fertlerin bir sınıftan diğerine geçişi görülür. Fakat bu sınıflaşma hep işçi sınıfı lehine cereyan eder. Yani tek tük burjuvalaşmaların yanında, proleterleşme bu yük bir hızla devam eder. Bugün Türkiye'de de görülen budur. Küçük ve verimsiz toprağa sahip olan yüz binlerce köylü, bir taraftan nüfus artması, bir yandan elindeki toprağın azlığı ve işletme araçlarından yoksun olması dolayısıyla o kısır ve küçük toprağına ya büsbütün, yahut da muvakkaten terk ederek şehirlere göç etmekte, iş arayıp bulmakta ve gün geçtikçe işçi sınıfının yoğunlaşmasına sebep olmaktadır.

Devlet Plânlama Dairesinin verdiği istatistiklere göre 1960 yılında Türkiye'de yılda 30.000 liranın üstünde gelir elde eden vergi mükelleflerinin sayısı 16.000 imiş, bugün bu miktarın 40.000 — 50.000 arasında bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlara diğer özel teşebbüsçüleri de eklediğimiz zaman 95.000 adedini bulmuş olur ki, bu rakam Türkiye'de umumî nüfusun % 1,5 nu teşkil eden mutlu azınlığı göstermektedir. Bu sınıf hâlen millî gelirin dörtte birini, yani yılda 12 milyar 340 milyon lira geliri elde etmektedir. Mutlu azınlık denen büyük burjuvazi yanında, miktarları kesinlikle bilinmeyen küçük esnaf yani küçük burjuvalar vardır.

Türkiye'de hâlen ziral sosyal grup yeni köylü nüfusun % 77,4 nü teşkil etmekte, işletmelerin de büyük bir kısmı devlet elinde bulunduğu için işçi ve burjuva sınıfları o kadar göze batmamaktadır. Fakat baş tarafta da belirtildiği gibi, köylü kitlesi günden güne erimekte ve şehirlerin kalabalığı içinde gecekondular halinde işçi sınıfının bünyesine eklenmektedir.

Memleketimizin istikballi ve az gelişmişlikten kurtulması, emekten yana olan devletçilikle mutlak özel teşebbüsçülüğün tutuculuk sistemleri arasındaki tercihe bağlı kalmış gibi görülmektedir.

Kemal YALAZKAN
SAYFA — 7

Yine Lokavt!

Lâstik — İş kolunda bazı işverenler Bakanlar Kurulu kararına rağmen 293 kişiyi açlık ve sefaletin kucağına attılar

Lâstik, kauçuk işkolunda yeniden işçi işveren münasebetleri gerginleşti. Bir kısım işverenler kanunlara ve Bakanlar Kurulu kararına karşı, açıkta cephe aldı. Bir kısmını da iş kitabına uydurarak yine işçileri sokağa atan hareketlerine devam etti.

Lâstik İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas, hemen hemen bütün yetkililere olayı duyurmuş ve şunları belirtmiştir:

İşverenler, işlerin azaldığı, kriz olduğu gibi bahane'lerle pek çok işçiyi işten çıkarmaktadır. Aynı işverenler en geç iki ay içinde yeniden işçilere çalışmalarına devam edeceklerdir. Hepsini bilânçolarını kârla kapamaktadır. İşçilerin toplu halde işten çıkarılmaları infial uyandırmıştır. İşçiler bir anda açlığa ve yokluğa mahkûm edilmektedir. İşçi infialinin yapacağı tesirlere dikkatinizi çeker, bu hâllerin sorumlularının işverene raci olacağını bilinmesini rica ederim...

Bu gerçekleri dile getiren yazıda hangi fabrikaların kaç işçi çıkardığı da yazılıyordu. Bu liste şudur:

Timsah (40), Amiral (47), Garant (21), Zergen (40), Şark (15), Kartal (30), Victory (40), Liberti (60). Böylece 293 işçi bir anda sefaletin kucağına atılmış oluyordu. Az sonra öğrenildi ki Fargo Lâstik Fabrikası da hiç bir ihbara, hiç bir

muameleye lüzum görmeden bütün işçilerini 27 Mayıs sabahı işsiz bırakmıştır. 60 işçi kapıda beklemiş, ancak Sıkı Yönetimin tebliğlerine saygılı olan işçiler herhangi bir toplanma olması ihtimalini ödemek için durumu Lâstik İş'e bildirmişlerdir.

Lâstik İş, iki fabrikada lokavt mahiyetinde olan işçi çıkarmaların sorumlularının cezalandırılması için harekete geçmiştir. Bundan olumlu bir sonuç alamamıştır. Lâstik İş'e göre olay şudur:

İşverenlerin çoğu, Bakanlar Kurulu kararı ile ortadan kaldırılan «mevsim münasebe» ile toplu hâlde işçi çıkarma hareketine yine başlamışlardır. İl ve Yüksek Hakem Kurulu kararlarına dayanarak Bakanlar Kurulunca verilen karar, işçileri, sefalet, açlığa mahkûm eden lokavt'ı ortadan kaldırmıştı. İşçilerin kırdem tazminatlarını, ihbar ödemelerini, bayram gündeliklerini garanti altına alan çeşitli kanunları hiçe sayarak yüzlerce işçiyi 27 Mayıs sabahında sokağa bırakan işverenler, işçilerin Sıkı Yönetim Komutanlığı kararına göre toplantı yaparak protestoda bulunamamaya, c haklarını hesap etmişlerdir. Bu bakımdan Amiral ve Fargo Lâstik fabrikaları sahipleri Sıkı Yönetim Komutanlığı kararla-

rını istismar etme fırsatını kaçırmamışlardır...

Lâstik işverenleri hafta sonunadağru 25 işçi daha çıkarıldılar ve o işçilerin de kanuni haklarını çiğnediler.

Lâstik işçileri, beş parasız ne yapacak?

Toplu hâlde işçi çıkaran fabrikanın kapısı karşısına çıdır kurup oturdular.

Sendika Başkanı Rıza Kuasın son sözü şu oldu:

«Kanunsuz hareket eden lâstik işverenlerine hadlerini bildirecek bir makam arıyoruz.»

Rıza Kuasın aradığı makam nihayet bulundu: Sıkı Yönetim Komutanlığı büyü bir vazife şuru içinde birini izleyen lokavt olaylarını el koydu. Pazartesi günü saat 11 de Komutanlık merkezinde yüksek rütbeli subaylar ve ilgili sendika yöneticileri konuya eğildiler. Eğer o tada kanunlara, Bakanlar Kurulu kararına aykırı bir olay tesbit edilecek olsa derha sorumlular hakkında kovuşturma yapılacağı belirtildi.

Rıza Kuas, işçi çıkaran işverenlerin işledikleri suçları birer birer anlatacak kadar bol malzemeye sahipti.

İşlerinden atılan işçiler, konuyu Sıkı Yönetimin el koyduğundan büyük memnûnluk duyular. Şimdi beklenen, konunun yolundan çıkanlara kanunun pençesini göstermektir.

Eğitim Seferberliği

SOSYAL ADALET, 4 HAZİRAN 1963

İktisadî Devlet Teşekkülleri İşveren yaratma teşebbüs

27 Mayıs Devriminin bazı işverenlerimiz çılgına döndürdüğü herkesçe bilinen bir gerçektir. On yıl boyunca gerek devlet kasası ve gerek İktisadî Devlet Teşekkülleri, işveren yaratma ve mevcut işvereni de daha fazla büyütme yolunda cömertçe harcanmıştır. Bu devre zarfında «devlet malı deniz, yemlyen domuz» ilkesi, Osmanlı İmparatorluğunun saray idaresine rahmet okutacak bir serbestlikle uygulanmıştır. Yassıada duruşmaları sırasında açıklanan Kromit ve Ali İpar olayları, işverenlerimizin İktisadî Devlet Teşekküllerine ve Devlet kasasına hiç bir ekonomik teminatları olmadan nasıl serbestçe tecavüz ettiklerinin sadece iki örneği teşkil etmiştir.

Millî Birlik İdaresinin yüksek hüsnüniyetine rağmen işverenlerimizin devlet kasasına Türkiye çapındaki tecavüz hareketlerinin Yassıada duruşmaları sırasında, memleketin ekonomik düzenini tahrip eder düşüncesiyle açıklanmasından çekinilmiş ve halk efkârına aksetmiş iki sulistimalin uğraşılmasıyla yetinilmiştir. Son af kararıyla «yaraların tedavisi» yapılmış ve bu şekilde Abdülhamit curnâllerinin yakılmasıyla bazı hürriyet kahramanlarının itibar ve şöhretlerinin emsalsizliği ciheti uygun görülmüştür.

Devlet eliyle zengin

Halbuki 1938 yılında kabul edilmiş 3460 sayılı kanun, bütün bir sulistimal şebekesini yaratmaya elverişli bir nitelikte değildir. İstiklâl savaşından sonra memleketin imarı ön bir mesele olarak kendisini ortaya koyunca hükümetin işverenlerimizi yatırıma teşvik ve onlarla ortaklaşa iş yapmak teşebbüsü akamete uğradı. Çünkü işverenlerimiz ticarî sektörde fiyat ve döviz dalavercileriyle uğraşmayı daha kârlı bulmaktaydılar. Devlet işletmeciliği gerek yabancı sermayenin tasfiyesi ve gerek işverenlerimizin ticarî sektörden ayrılmamak kararı karşısında tarihi bir zorunluluğu icabı olarak doğmuştur. «Devlet eliyle kalınma» uzun yıllar memleketimizdeki ekonomik hareketin temel ilkesi olarak başarıyla uygulanmıştır. Ancak zamanla muhtelif kanunlarla kurulan devlet işletmelerinin ortak hükümlere bağlanmaları ihtiyacı duyulmuş ve bu şekilde 3460 sayılı kanunun tedvini cihetine gidilmiştir. Bu kanunla İktisadî Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin en az yarısı umumî hükümlere tâbi teşekküllere ait bulunan şirketlerin ticarî, mall ve teknik bakımından murakabesi Umumi Murakabe Heyetine terk edilmiştir. Fakat 3460 sayılı kanun, sulistimale elverişli gayet önemli iki açık kapı bırakmaktadır. Birinci maddeyle kurulacak Devlet işletmelerinin umumî hükümlere tâbi tutulabilmesi için, kendi kuruluş kanunlarında 3460 sayılı kanuna bağlı olduklarının açıklanması zorunluluğu konmaktadır. İkinci maddeyle de sermayesinden en az yarısı bu kanuna tâbi teşekküllere ait bulunan şirketlerin murakabesi umumî murakabe heyetine gerçi bırakılmaktadır. Fakat umumî hükümlere bağlı olmayan devlet işletmelerinin kurdukları şirketlerin ve sermayesinin yarısından azı devlete ait teşebbüslerin murakabesi üzerinde açık bir hüküm mevcut değildir. Bu vaziyet sulistimali elverişli tehlikeli bir boşluğun doğmasına se-

beş olmuştur.

Çıkarıcı mekanizma

Nitekim sabık İktidar 3460 sayılı kanunun boşluklarından sayet serbestçe istifade ederek, gerek İktisadî Devlet Teşekküllerinin imkânlarını ve gerek devlet kasasını işverenlerimize emrine cömertçe tahsis etmişti. Kromit ve Ali İpar olayı ile cebinde beş kuruşu olmayan şahısların, siyasi nüfuz sayesinde kanunun boşluklarından istifade ederek milyonlarca lira değerinde işletme kura bildikleri meydana çıkmıştır. İşveren yaratma politikası sonuçta devlet adamlarının, yüksek memurların ve işverenlerin hep birlikte içinde kaynaştıkları ve memleket çapında görülmemiş şiddet ve yaygınlıkta bir sulistimalci mekanizmanın kurulmasına müncer olmuştur. Yabancı sermaye de cömertçe dağıtılan devlet nimetlerinden istifade etmekle kalmamış, dış yardımlarla yerli işveren yaratma politikasını bütün gücüyle desteklemiştir.

Bu çıkarıcı mekanizmanın işleyebilmesi için sabık İktidar 3460 sayılı kanunun boşluklarından istifade ederek gayet bilinçli bir şebeke kurmuştur. Sermayesinin yarısından fazlası devletin ve özel teşebbüsel ait sermaye miktarının sembolik bir karakteri olan pek çok işletme, 3460 sayılı kanunun birinci maddesindeki boşluktan istifade ederek umumî murakabe heyetinin kontrolünden kaçırılmışlardır. Örneğin Vakıflar Bankası, Denizcilik Bankası, Emlâk Kredi Bankası gibi büyük sermaye teşekkülleri Millî Birlik İdaresinin 23 sayılı kanununa kadar umumî murakabe heyetinin kontrolü altında değildi. Burada güdülen gaye, muhtemel işaatları önlemek için Devlet işletmelerini umumî murakabe heyetinin kontrolünden uzak tutmak, işletmeleri doğrudan doğruya siyasi iktidara bağlamak ve sonra da rahatça Devlet kasasına tecavüz etmektir. Bu tecavüzleri mümkün kılmak ve kolaylaştırmak için de İktisadî Devlet Teşekküllerinin ve özel kanunla kurulan Devlet işletmelerinin başına tamamen siyasi iktidara bağlı ve çıkarıcı mekanizmanın icaplarını körükörüne yürütebilecek umumî müdürlerin geçirilmesine büyük bir dikkat gösterilmiştir. «Umum Müdürler Saltanatı» sabık siyasi iktidar tarafından bilinçli olarak ihdas edilmiştir.

Büyük vurgunlar

Çıkarıcı mekanizmanın bir aleti olarak başa getirilmiş şahısların usulsüz mübayaa kararlarına ve bunların haftanın birkaç gecesinde Ankaranın kaberlerinde devlet işletmesi hesabına tertip ettikleri mükellef ziyafetlerine bilerek göz yumulmuştur. Devlet işletmesi mamullerinin fiyatları düşüktütulmuş, mutavassitlara ve büyük müstefillere geniş kazanç imkânları sağlanmıştır. Bu devre zarfında ticarî hayatımıza «komisyon» adeti yerleşti. Öyle ki bir devlet işletmesinin diğer bir devlet işletmesine, İktidarın tuttuğu mutavassıt bir şahsa komisyon ödemedi emtia satışı bile mümkün olmayan hal almıştı. Devlet İşletmelerimizin ticarî sektör tarafından istismarında yabancı sermaye de gayet büyük vurgunlar yapmak imkânını bulmuştu.

Devlet hayatımızda fiyat mekanizmasıyla yapılan sulistimalleri önlemek gayet zor bir meseledir. Sabık

İktidar zamanında halkımızın büyük şikâyetine sebep olan, İktisadî Devlet Teşekküllerimizin işverenler tarafından geniş çaptaki istismarıdır. Büyük kredi müesseseleri Umumi Murakabe heyetinin kontrolünden özel bir kanunla kurtarılarak kredi sulistimaline imkân verilmiştir. Hiç bir iktisadî teminata sahip olmayan şahıslar, sadece siyasi nüfuz sayesinde büyük krediler sağlayabilmişlerdir. 3460 sayılı kanunun 26. maddesiyle İktisadî Devlet Teşekküllerine «kredilerine bağlı» müesseseler kurdurulmuştur. Fakat aynı kanunun birinci maddesine dayanarak Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzaklaştırılmalarına dikkat edilmiştir. Örneğin 1959 yılı durumuna göre Ziraat Bankasının 47 adet işletmede sermaye yatırımı vardır. Bu 47 işletmenin ancak 9'u Umumi Murakabe Heyetinin kontrolüne tâbidir. Kalan 38 işletme, vâni işletmelerin % 81'i Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzak tutulmuşlardır. Sümer Bankası da 67 adet işletmede sermaye yatırımı vardır. Bu işletmelerin 52'si, yani % 78'i Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında değildir. Diğer İktisadî Devlet Teşekküllerinde de durum aynıdır.

Halktan gizli

İktisadî Devlet Teşekküllerine yaptırılan sermaye iştiraklerinin Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzak tutulmasına sebep, «her mahallede bir milyoner» yaratma politikası çerçevesinde yapılan sulistimallerin halk efkârından gizlenmesi arzusunun ileri gelmektedir. Sabık İktidar 3460 sayılı kanunun 41. maddesine dayanarak, İktisadî Devlet Teşekküllerini özel teşebbüsel ortaklıklar kurmaya zorlamıştır. Bu yolla kurulan işletmelerdeki sermayenin % 50'sinden fazlasının, sahte ve çıkarıcı işverenlerimizin elinde kalmasında büyük bir titizlik gösterilmiştir. Örneğin Balıkesir Pamuklu Dokuma Sanayi Anonim Ş. nin sermaye mevcudu 10 milyon 500 bin liradır. Bu miktarın 5 milyon 165 bin devlete ve 5 milyon 195 bin de özel teşebbüsel aittir. Bu ortaklıkta özel teşebbüsün devletten fazla koyduğu sermaye miktarı sadece 90 bin liradır. İşverenlerimiz bu çuval sermaye fazlalığına dayanarak adı geçen dokuma fabrikasına tamamen hâkim durumda bulunmaktadırlar.

İpraş adlı şirketi ele alalım. Şirketin sermaye mevcudu 90 milyon liradır. Bu miktarın 44 milyon 990 bin devlete ve 45 milyon 010 bin özel teşebbüsel aittir. Gerek yerli ve gerek yabancı işverenler, devletten 1 milyon 020 bin lira fazla sermaye koymalarına dayanarak bu önemli şirkette, hâkimiyetlerini kurmaktadırlar. Sabık İktidar devrinde bu şirketlere benzer 62 ortaklık kuruldu. Bu şirketlerin ödenmiş sermayeleri 559 milyon 53 bin lirayı bulmaktadır.

Eskiye hasret

Sermayesinin yarısından fazlası işverenlerimize ait ortaklıklarda, gerçek durum başkadır. Denebilir ki sermayelerinin hemen hemen tamamı Devlet tarafından sağlanmıştır. Çünkü bir iktisadî devlet teşekkülü ile ortaklık kurmak göz açıklığını becermiş işveren, kendi hissesine isabet eden meblâğı Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında bulunmayan Devletin büyük sermaye teşekküllerinden, kredi

şeklinde temin etmektedir. Sabık İktidar müesseselerinin bir kısmı işverenlerimiz nezdinde büyük itibar sebebi olmalarının mesnetsiz olmadığı açık şekilde gözükmektedir. Bu işverenlerimizin 27 Mayıs Devrimiyle çılgına dönmelerinin sebebi de mevseldir. Hâlâ bunların otoriter bir rejime hasret duymaları, sabık İktidar zamanında sağlanan imkânları muhafaza etmek endişesinden ziyade, eski imkânları yeni baştan ihdas etmek arzularını yansıtır. Sayın Başbakanımızın işverenlerimiz önünde teminat üzerine teminat vermesine, işverenlerimizdeki devlete vergi verme ikrahı gözönüne alınarak yapılan vergi indirimleri, ayrıca işverenlerimizdeki devletten kredi alma sevgisi ve borcu ödeme eğilimine dayanarak yapılan kredi tevziati ve borçların beş yıllık taksitle bağlanmasına rağmen, çapalca

Yahya

İşverenlerimizin memleketi iki düzleman kampa ayırmak yolunda büyük sermaye yatırımlarında bulunmaları, 27 Mayısla maruz kaldıkları çuvalıktan kolay kolay dönme niyetinde olmadıklarını açık şekilde göstermektedir.

Huzursuzluk

Millî Birlik İdaresi 23 sayılı kanunla İktisadî Devlet teşekküllerimizden bazıları ile onları işverenlerimize tecavüzünden kurtarmak yolunda sınırlı, ama eksik bir gayrette bulundu. Sabık İktidar zamanında Özel Kanunlarla Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden kaçırılmış ve sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan işletmelerinin tamamının kontrolü Umumi Murakabe Heyetine tevdi edildi. Ayrıca Umumi Murakabe Heyeti Bakanlıktan ayrılarak Tesrii Organ Başkanlığına, yani Büyük Millet Meclisine bağlandı. Fakat iştiraklerin sulistimal edilmemesi cihetinde bir tedbir alınması akla gelmedi. Buna rağmen bazı devlet işletmelerinin Umumi Murakabe heyetinin kontrolüne tevdi, bunlara musallat bulunan meblağ grupları arasında büyük bir huzursuzluğa sebep oldu.

Geçmiş on yıllık tatbikat, İktisadî Devlet Teşekküllerimizin murakabe eksikliği ve işveren tasallutuna maruz kalma gibi iki ana hastalıkla mücadele bulunduklarını açıklamıştır. İktisadî Devlet Teşekküllerimizin reorganizasyonunda, teşekküllerin maruz buldukları bu iki ana hastalıktan kurtarılması çaresinin bulunması gerekmektedir. Murakabe eksikliği giderilme ve işverenlerimizin tasallutu önlenmelidir. Fakat yabancı uzmanlar tarafından bu yolda hazırlanan reorganizasyon tasarısı, Ali Fuat Başgil'in hukuk anlayışına uygun olarak, murakabe tesizliği ve işveren tasallutunu muhafaza edecek hükümler taşımaktadır. Ali Fuat Başgil'e göre ırza tecavüzünün aşınca onu meşrulaştırmak icap eder. Reorganizasyon tasarısında İktisadî Devlet Teşekküllerine tevdi hareketlerinin önlenmesi yerine, tecavüzlerin bini aşığı gözönüne alınarak İktisadî Devlet Teşekküllerinin yabancı sermaye ile sarmaş-dolaşık işverenlerimiz tarafından nikâh

ana alınması hususu daha faydalı bulunmuştur.

Bozguncu madde

Reorganizasyon tasarısının ikinci maddesine göre İktisadi Devlet Teşekkülleri, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan teşebbüslerdir. İştirak ise Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısından azına sahip buldukları ve özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardır. Fakat reorganizasyon tasarısı o kadar eklenmiş ki, kendi koyduğu mantık ve tariflere uymak endişesini göstermez. Çünkü burada gaye devlet işletmelerinin tatbikatla meydana çıkan iki ana hastalığına çare bulmak değildir. Sadece 3460 sayılı kanunun boşluklarından istifade ederek yapılan işveren tasallutlarına mesru bir şekil

Sendikacılar İktisadi Devlet Teşekkülleri içinde söz sahibi olmak istiyorlar.

de bulundurmak, sabık iktidar zamanında siyasi nüfuzun sulistimali ile kurulan ve şeklen özel teşebbüse ait olmakla beraber gerçekte sermayelerinin büyük kısmı devletin olan derme çatma teşebbüsleri işveren namına kurmak ve işverenlerimizin devlet işletmelerine alışkın oldukları tecavüz usullerine mesru bir şekil vermek endişesinden doğmaktadır. Ayrıca tasarının 6. maddesi, sahte işverenlerimizin sabık iktidar zamanında devlete ait kredi müesseselerinden vurdukları kredilerin beş yıllık taksitde bağlanması kararına ve vergi cezalarının affına rağmen, usulsüz şekilde iktisap ettikleri işletmeden doğan borçların altından kalkmak imkânına sahip olmadıklarının da açıklanmaktadır. Ancak tasarıdaki 6. madde ve Devlet Yatırım Bankası, vurguncu ve ayağı sallanan işverenimize tasavvur edemeyeceği kolaylıkla kendisini kurtarmak imkânını vermektedir.

Bir ikram

Reorganizasyon tasarısının 4. maddesine göre: Teşekküller, kuruluş kanunlarında belli edilen maksat ve gayelerile ilgili olmayan ortaklıklara katılamazlar. Geçici 4. üncü maddeye göre de «teşekküllerin kuruluş kanunlarını en geç bu kanunun yürürlüğe girişinden altı ay içinde» hükümete tevdi etmek zorundadırlar. Teşekküllerin kuruluş kanunlarıyla İktisadi Devlet Teşekküllerinin tarumar edilme şekli aynı olacaktır. Ancak kuruluş kanunlarının kabulü uzun bir müddet alabilir. Halbuki bizim işveren yağma için acele etmektedir. Tasarı bunu da gözönüne alarak, iştiraklerin tasfiyesini müddet bakımından teşekküllerin kuruluş kanunlarının kabulüne bağlanmamaktadır. Geçici 3. maddeye göre teşekküllerin faaliyet konularını dışındaki iştiraklerin tasfiyesi, reorganizasyon tasarısının kabulünden itibaren azami üç yıl içinde tamamlanacaktır. Ancak teşekkülün sermaye iştirakleri % 50 nin üstünde ve müflis işvereni ile idare ettiği işletmeyi bütünüyle mülküne kaydetmek gücünde değilse, tasarının 6. maddesi bu sun'î işverene üç yıllık bir ayarlama ve nefes alma müddetli ikram etmektedir.

Tasarının 5. maddesine göre iştiraklerin yapılması, devir ve tasfiyesi için Bakanlar Kuruluna aittir. Gerçekte ise iştiraklerin yapılmasına ve bunların işverene devrine karar verecek merci Devlet Yatırım Bankasıdır. Kararlar üzerinde Bakanlar Kurulunun sadece bir veto hakkı vardır. Bu şekilde memleketimizde Devlet kasasıyla sahte işveren yaratma politikası tamamen Büyük Millet Meclisinin kontrolünden çıkmakta ve hattâ hükümet bile İktisadi Devlet Teşekküllerinin tarumar edilmesini seyretmekle kalmamaktadır. Çünkü tasarının 4. maddesi teşekküllerin kuruluş kanunlarını aykırı bir iştirakte bulunamayacakları iktisadi koymaktadır. Aynı tasarının

geçici 3. maddesi de, kuruluş kanununa aykırı olarak kurulmuş ve hali hazırda çalışan işletmelerin azami üç yılda tasfiyesini emretmektedir. Bu duruma göre Devlet Yatırım Bankası, Bakanlar Kurulunun kararına lüzum kalmadan iştiraklerin tasfiye hakkını koruyucu iktisap etmektedir.

Sonsuz iştah

Sabık iktidar devrinde dış yardımların da desteğiyle sahte işveren yaratmak gayesi çerçevesinde İktisadi Devlet Teşekkülleri, imkânlarını aşar hadlere dahilinde pek çok iştiraklerde bulunmak zorunda kalmışlardır. Örneğin 1959 durumuna göre Devlet Teşekküllerinin 209 adet civarında iştirakleri olmuştur. Sümer Bankası yalnız başına 55 işletmede iştiraki vardır. Ziraat Bankasının iştirak adedi 46 ve E. Bankasının ise 25 tir. Güya köylüye örneğin ol, ona iyi tohum ve damızlık hayvan yardımında bulunmak gayesiyle kurmuş Devlet Üretim Çiftliklerinin bir Gima, Kilis Zeytinyağı, Yapağı ve Titik, Kauçuk Sanayi ve yem sarayları adı beş şirkette iştiraki bulunmaktadırlar. Bütün bu iştirakler çıkarıcı mekânın baskısıyla ve işverenlerimizin devlet kasasına olan o sonsuz iştahlarını tatmin gayesiyle yapılmıştır. Halbuki reorganizasyon tasarısı, bu keşmekeşliğin sebebinin İktisadi Devlet Teşekküllerine yüklemekte ve asi müsebbibe, yaptığı düzensizliğe mükâfat olarak devletin kredi müesseselerine haraca kestigi yetmiyomuş gibi iştirakleri de hediye etmek gayesini gütmektedir. Bizim müflis ve sun'î işverenlerimiz reorganizasyon tasarısında o'na olan yağmacılığın hakkından gelmek için zorunda değildir.

Hızır

Çünkü işverenlerimiz laraf yüzünden devlete olan borçlarını ve vergilerini bile ödemek iktidarında değildirler. Esasen bunlar vermeğe değil, Allahın tam karşısı olarak daima almağa ve sonsuz bir iştahla vermeğe alışkındırlar. Ancak bu atanda müflis ve seyirci işverenimizin imdadına, Devlet Yatırım Bankası bir hızır gibi yetişmektedir.

Devlet Yatırım Bankası kanunu tasarısının I. maddesinden, bu bankanın Maliye Bakanlığına bağlı bir kamu iktisadi teşebbüsü olduğunu öğrenmekteyiz. İkinci maddeye göre de: «Bankanın görevi kamu iktisadi teşebbüslerinin yatırımları için gerekli kredileri sağlamaktır». Ama 3. maddede «kamu iktisadi teşebbüsleri» deyiminden yalnız devletin kontrolü altında bulunan işletmelerin değil, aynı zamanda devletin iştirak şeklinde ortak olduğu özel teşebbüse ait teşekküllerin de kastedildiğini hayretle öğrenmekteyiz. Bu şekilde müflis işverenlerimizin işletmesi kanunla «kamu iktisadi teşebbüsü» vasfını kazanmakta, Devlet Yatırım Bankasından götaçıklığı ve siyasi nüfuzu lehinde istimal etme kabiliyetiyle oranlı olarak kredi almak hakkını da iktisap etmekte.

dir. Fakat halihazırda işverenlerimiz için önemli olan mesele yatırım kredilerinden ziyade, devletin sermaye iştiraklerini kökünden kazıyarak bir tasfiye kredisidir. Dünyanın bütün iktisat kitaplarında yatırım kavramı cezaîyet hayatında maddi ve ilâve ifa edemez. Ama Devlet Yatırım Bankası Kanun tasarısı işverenin imdadına yetişmek devlet malının tasfiyesini sağlamak hedefini güttüğü için 4. madde bataklı işverenin işletmesindeki devlet hissesinin satın alınması hususunu bir yatırım olarak kanunlaştırmaktadır.

Düzme muhasebe

Ancak gözaçık işverenimiz sahip olduğu fabrikadaki devlet hissesini satın alması kâr bulmuyor olsa da devlet hissesini devlete fahiş şekilde devretmek imkânına sahiptir. Bu kârın muamelesinin yapılabilmesi için, sahte kâr işverenimizin zarar ettiği ilan etmesi veya devlete olan borçlarını ödememesi kâfidir. Çünkü tasarının 2. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, Devlet Yatırım Bankası «alacakların tahsilini sağlamak ve diğer sebeplerle» hisse senetleri ve gayri menkuller satın alabilmektedir. Ama bu bankanın kurulmasında güdülen maksat, devlet işletmelerinin tasfiyesi ve devlet kasasının imhaya paslanmasına tezelden bir işveren kites yaratmaktır. Onun için tasarının aynı fıkrasına göre, banka herhangi bir sebeple tesahüp ettiği hisse senetlerini ve gayri menkulleri en kısa zamanda elden çıkarmak zorundadır. Bu mekanizma sayesinde işverenimiz bir devlet teşekkülü olan Devlet Yatırım Bankasından sağlayacağı krediyi, işletmesinden devlet iştirakini tamamen tasfiye edebilecektir. Fakat kamu hissesini devlete satmayı daha kârlı buluyorsa, banka kanallarıyla bu işi de yapmak imkânına sahiptir. Ancak devlet, işverenlerden satın aldığı işletmeyi elinde tutmak yetkisinde değildir. Sahip olduğu işletmeyi «en kısa zamanda» onarıp ve kârli hale getirdikten sonra, onu tekrar meshur işverenimize satmak zorundadır. Bu muamele Dominik Cumhuriyetini yıllarca kan ağlatmış Trujillo'nun zenginleşme metodu idi. Trujillo devlet imkânlarıyla özel işletme kurmak istiyordu. Zarar etmeye başlayınca işletmesini devlete satardı. Devlet bu işletmeyi onarıp kârli hale getirdikten sonra, onu Trujillo tekrar satın alırdı.

Bu mekanizma sayesinde Trujillo iş hayatında zarar etmek imkânını bulamamıştı. İranda iş veren yaratmak amacıyla Devlet dış yardımların müsaade ettiği fabrikaları kurmakta ve sonra bunları sarayın gözdesi şahıslara uzun vadeli krediyiyle satmaktadı. Türkiye'de işveren yaratmak amacıyla bir Trujillo sistemi kurmak vatanımızın tahammül edemeyeceği bir şeydir. İran metodunu açıkça tatbik etmek, çok daha insafli bir sistem olur.

(2. yazı gelecek sayıda)

BOLAT

vermektedir. Örneğin tasarının 6. maddesi, 2. madde vazedilen mantık ve tarifleri tarumar eder. Bu bozguncu maddeye göre: «Devlet veya teşekküllerinin iştirak ettiği ortaklıklarda ki kamu hissesinin yüzde 50 nin üstüne çıkması halinde şirket, bu durumun hasıl olduğu takvim yılını takip eden üç yıl için ortaklık statüsü şeklinde yönetilebilir.

Zarardan zarara

Kamu hissesi bu müddetin sorunu % 50 nin altına düşmediği takdirde İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilir. Bu maddeyle 2. maddede tarifler tamamen ortadan kalkmaktadır. Bir işletmenin İktisadi Devlet Teşekkülü veya iştirak olduğu hususunun tayini 4. maddeye göre tamamen Bakanlar Kuruluna bırakılmaktadır. Sabık iktidar zamanında işveren yaratma politikası çerçevesinde kurulmuş sulistimal edilen ve İktisadi Devlet Teşekküllerini zarardan zarara sokan husus ta budur. İktidara yakın gözaçık şahıslar siyasi nüfuzdan istifade ederek devlet kasasından yüzde 50 oranında bir iştirak sağlamakta geriye kalan yüzde 50.01 sermaye hissesini de Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında olmayan devlete sermaye teşekküllerinden kredi şeklinde temin etmektedir. Birinci Beş yıllık Kalkınma Planında da bu husus canlı bir misal verilmektedir. Bir devlet teşekkülü 500 bin lira nominal sermayeli bir limited şirketin kurulmasına % 98 sermaye payı ile katılmış. Bu limited şirketin nominal sermayesi 3 milyon liraya çıkarılmış. Fakat bu ara işletmedeki gözaçık işverenler devlet teşekkülünden 2 milyon liraya yakın kredi sağlayarak, limited şirketi kendi mülklerine kaydetmek imkânını bulmuşlardır. Şimdi sermayesinin % 98 inden fazlası devlete ait olan bu teşebbüs bir iştirak mi değil? yoksa bir İktisadi Devlet Teşekkülü müdür? Tasarının 2. maddesine göre bu teşebbüs bir İktisadi Devlet Teşekkülü, halbuki 6. maddeye göre bir iştiraktır. Bu çelişkilik devlete ait bazı kredi müesseselerini işverene devretmeden işverenin hizmetini

YURDUMUZDA TOPRAK REFORMU VE İSRAİL MOŞAVLARI

«Sosyal Adalet» dergisinin 8 nci sayısında Toprak reformu hakkında olumlu bir yazısını okuyarak düşüncelerine katıldığımız Sayın Suat Aksoy bu derginin 9 ncu sayısında «İsrail Kooperatiflerinin İç Yüzü» adıyla yeni bir yazı daha yayınlamış ve ziraat reform konusundaki kuşku ve Kooperatifçilik konusuna da teşmil ederek olumlu görüşlerinden ayrılmıştır.

Suat AKSOY bu ikinci yazısının başında:

«Toprak Reformu hareketinin tarımsal istihsal kooperatifleri yoluyla başarılmasının aydınlar arasında yaygın bir hale geldiğini, rantabilite prodüktivite sebepleri ileri sürülerek istihsal kooperatiflerinin ön plâna alınmasını istediklerini... Ve bu kooperatiflerin teknik imkânlardan azami derecede faydalanarak verimli ve prodüktif işletmeler halinde çalışacaklarını iddia ettiklerini...» sözü konusunu ederek İsraildeki İstihsal Kooperatiflerinin iç yüzlerini açıklamakta ve yazısının sonunda ise

«Sadece İstihsal durumu, verim, prodüktivite gibi kısıtlardan hareketle kolay bir mukayese yoluna gitmenin aldatıcı olduğunu, mukayese yapılırken toplumun özel şartlarının gözönünde bulundurulmasının lazım geldiğini, Türkiye kır hayatının ise bu şartlarla hiç bir ilgisi olmadığını...» ileri sürerek bu görüşte olanları kınamaktadır.

Sayın yazar ilk yazısında küçük parçalara ayrılmış topraklarda modern tarım usullerinin uygulama güçlüklerini belirterek, «rantabilite prodüktivite, sulama, gübreleme, iy tohum gibi işlerin teknik terakkinin tabii bir icabı olduğunu, zamanla gelişerek uygulanacağını, ilk işin toprak ağası müessesesinin ekonomik bakım dar tasfiyesi olduğunu» ileri sürmektedir. İken ikinci yazısında bu teknik metodların en kolay uygulama örgüsü olan İsrail Kooperatiflerini tenkid ederek bu işlerin hangi metodlarla yapılabileceğini açıklamakta «Türkiye kır hayatının bu şartlarla hiç bir ilgisi olmadığını» ileri sürerek kesip atmaktadır.

Yurdumuzda tarım ve toprak reformlarının olumlu bir sonuca ulaşabilmesi için tedbirler düşünülmüş, kafa yormuş ve yazılar yayınlamış bir vatandaş olarak sayın yazarın bu ikinci yazısındaki düşüncelerine katılmamaktayız. Liberal görüşleri temsil eden F.A.O uzmanlarıyla Türkiye Çiftçi Dernekleri Federasyonunun ziraat reform konusundaki bazı düşüncelerine katıldığımızı, ancak prensip olarak aşalık müessesesini kaldıran, küçük toprak mülkiyetine dayanan ve imceci üretim örgütünü geliştiren Moşavlara benzer kooperatiflerle yurdumuzda da icmî tarım metodlarının uygulanabileceğine inandığımızı bir kere daha açıklatmak isteriz. Şöyle ki:

a) Gerek üretim araçları ve gerekse diğer mallar üzerinde hiç bir mülkiyet hakkının tanınmadığı, üretimin, tüketimin, yaşamın müşterek olduğu Kibutzların yurdumuzda işleyemeyeceği kesin bir gerçektir.

Yüz yılların alışkanlığı, aile ve din terbiyesinin etkileriyle yurtdışlarımız bireyci üretim törelerine sıkı sıkıya bağlanmış kişilerdir. Tarla sınırlarında bir karış toprak için kazınma kürek birbirine giren, kültür ve eğitim aşamaları geri kalmış köylülerimizin böyle ileri bir örgüte bağlanabilmelerine imkân görmemekteyiz. Bu toprak, ev, bahçe ve bir kısım üretim araçları mülkiyeti elinde kalan toprak şartıyla ürünlerini kendi kucağında ve güvenecekleri bir kooperatif ambarına seve seve teslim edebilecek

SAYFA - 10

Sosyal Adalet'in dokuzuncu sayısında arkadaşımız Suat Aksoy'un «İsrail'de Tarım İstihsal Kooperatiflerinin İç Yüzü» başlıklı bir yazısını yayınlamıştık. Tarım konusundaki bilgisine tam güvenimiz olan Suat Aksoy'un bu yazısına Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti Müşavirlerinden Hilmi Özgen bir cevap göndermiş bulunuyor. Memleketimizin birinci derece önemli konularından kabul ettiğimiz «Tarım» konusunda Hilmi Özgen tarafından ileri sürülen karşı fikirleri yayınlamayı; doğru bir sonuca varmak için uygun bulduk. Canlı bir tartışmaya vesile teşkil eden bu yazının arkadaşımız Suat Aksoy tarafından cevaplandırılacağını tahmin edebiliriz. Aşağıda Hilmi Özgen'in «Yurdumuzda toprak reformu ve İsrail Moşavları» başlıklı cevap yazısının tam metni ni bulacaksınız.

lerine inanıyoruz. Yeter ki bu kooperatifin idarecileri kendi seçtikleri dürüst kişiler olsun ve açıkça hesap vererek ortakları aldatmasınlar.

B) Türk köylüsü gözü ile gördüğümüz ekimin erdiği her müsbet davranışta olumlu karşılık almıştır. Yurdumuzda bu gün bir milyon köylü ortağı kapsayan

1575 kredi kooperatifi vardır. Bu kooperatiflere ortalama olarak onar köyden 1575 köy bağlı bulunmaktadır. Bütün köylerimizde oturan aile sayısı 2,5 - 3 milyon olduğuna göre köylülerimizin üçte birinden fazlası bu kooperatiflere bağlı bulunmaktadır. Bu kooperatiflerce yapılan ikraza top

SOSYAL YAYINLAR No: 6

Günümüzün en önemli kitabı

**KAPİTALİST
EKONOMİNİN
TENKİDİ**

Yazan: Jean Baby

Bütün aydınların, İşçilerin Sendikacıların, Öğrencilerin her zaman baş vuracakları temel kitap

ÇIKTI

Fiyatı: 750 Kuruş
P. K. 716 İSTANBUL

İsmi 1961 yılında 418 milyon lira otuz gına göre köylülerimizin tamamını içine alacak bir kredi sistemi için bir buçuk milyar liralık bir plâsman icap etmektedir. Devlet baba birbirine yakını olan ve üretim karakterleri aynı durumda olan köyleri birleştirecek olursa bu üniteler en çok on bine inecektir ki halen mevcut kooperatifler bile bunların finansman ihtiyacını karşılayabilecek demektir.

c) Bu kredi kooperatiflerinin bugünkü hüviyetleri değiştirilerek üretim kooperatifleri halinde örgütlenebilirlerse ve devlet baba yurt kalkınmasına bağladığı milyarlardan 2-3 milyarını bu kooperatifler emrine verebilirlerse bir lesik on bin köyde kurulacak on bin üretim kooperatifi millî gelirimizin % 30 unu eline geçirecek ekonomimize hâkim bir rol oynamaya başlamış olacaktır.

Ve sonra köylümüzü üretim kooperatiflerine bağlamak için ille de şiddet ve mecburiyet törelerine lüzum çımadığı kanısındayız. Sadece bu kooperatiflere üye olmayanlara tarım kredisini vermemek ve yeni tarım kredisini bunlara uygulamamak fakir köylülerimizi kooperatiflere bağlamaya yetecektir.

Bu suretle gübre, mücadele ilacı, sulama, traktör ve biçer döver ihtiyaçlarının kooperatiflere tahsis edilen krediler karşılığında devletçe karşılandığına gören köylülerimizin toplu bir halde bu kooperatiflere bağlanarak ürünlerini isteyerek müşterek ambar teslim edecekleri ve her köyün nadarı hasat ve sulama işleri gibi müşterek ihtiyaçlarını imceci olarak hep beraber başırlacakları düşüncesi tatlı bir hayal olmasa gerektir.

d) Bundan maada müşterek köy ambarlarında bir de satış mağazası açılarak gaz, bez, şeker, tuz, çay, ayakkabı gibi standart tüketim maddelerini ve yatırım yapacakları için çimento demir, kereste gibi ihtiyaçların bu mağazalarca veresiye olarak verilebileceğini düşündüğümüz zaman Türk köylüsünün bu kooperatiflere bağlanmaması için ya çok akılsız veya çok bakağnaz olduğunu kabul etmek icap eder.

Yeter ki şom ağızlı çirkin politikacılar saf yürekli köylülerimizin zulme düşerek onları kandırmasın ve çıkarları bozulan kasaba bezirganlarıyla eşraf kalıntıları bu olumlu kuruluşları sibe etmesinler...

e) Bütün bu güzel düşlerin gerçek olabilmesi için her köyün uyanık bir eğitimci ile önder bir çiftçi olan ihtiyacı bütün açıklığıyla ortaya çıkmakta olup 14 yıl önce varlıklarına kıyılan ülkücü Köy Enstitüleri kırık politikacıların oyunlarıyla kapatılmasalardı bugün yüz bin kişilik bir eğitim kadrosuyla köy kalkınması savaşına katılmış olacaktı.

Neresinden dönülürse kârdır derler. Öyle mi olur, böyle mi olur diye kuramsal çekilmelerle vakit yitireceğimize derhal kolları sıvayıp işe başlamak lazım. Noksanlarımız zamanla tanımlanabilir. Yeter ki iyi niyetle bir adım atalım...

Bütün bu düşüncelere dayanarak sayın Suat Aksoy'un tarımsal kalkınmamıza temel olarak aldığımız Moşav benzeri Köy Üretim Kooperatiflerini bir kalemde yıkıp atması düşüncesine katılmıyoruz. Ve hele bunun yerine yeni bir sistem teklif etmeyen çumsuz görüşlerini «Sosyal Adalet» dergisinin toplumcu inançlarıyla bağcistramıyoruz. Sayın yazar isterlerse bu konuda rakkamlara dayanarak daha da tartışabiliriz. Saygılarımızla.

Hilmi ÖZGEN

SOSYAL ADALET,

1963

İŞÇİ ENFLASYON YARATIR MI?

Özkal YICI

Calışma Bakanı, Zonguldak Maden İşçileri Sendikasının Kongresinde, «Bu memlekette enflasyon olursa bunun sorumluluğu sadece hükümete değil, işçilere ve sendikacılara da ait olacaktır.» demiş.

Bu söz yalnızca maden işçileri için söylenmişse, halktan yana devletçilikten uzak idarenin, içinde bulunduğu çıkmazı gösterir güzel bir itiraf sayılmak gerekir. Çünkü Zonguldak maden kömürleri yıllar yılı maliyetten aşağı fiatlarla özel sektöre peşkeş çekilmektedir. Maliyetle satış fiyatı arasındaki fark devlet hazinesinden ödenmekte, yani bir çeşit sübvansiyone edilmektedir. Bu yüzden ocaklarda çalışan otuz bin işçi, Türkiye'de en az ücretle çalışan emek sahipleridir. Aslında işçinin hakkı olan gerçek ücreti devlet aracılığı ile sömüren özel sektör taraftarları hem işletmenin her yıl zarar edişini, hem de işçilere az ücret ödeyişini devlet işletmeciliği aleyhine bir propoganda vesilesi yapmaktadırlar.

Sayın Bakanın endişesi, işçilerin sosyal kuvvetleriyle ücret artırımını sağlayarak kömür fiatlarının artmasına, dolayısıyla bu kömürden faydalanan özel sektör mأمüllerinin fiatlarının da yükselmesine sebebiyet verecekleri hususunda olabilir. Öyle ise, bir kere özel sektör belki de işçinin hiç bir zaman talep gücüne sahip olamadığı bir takım mأمüllerinin fiyatını yükseltecek diye, otuz bin işçinin refah ve huzurunu feda etmeye artık kimsenin ve hiç bir müessesenin gücü yetmeyecektir. Devrimizin uyanık işçisi beklenen kanunlar çıkmaya da Anayasada yazılı temel sosyal haklarını kullanarak ideal yaşayış düzeyine ulaşmaya muallâkâ savaşacaktır. Bu durumda, kırılacak eşya gibi elde tutulmaya çalışılan istikrarı, ufak bir piyasa hareketinde bile koruyamamak korkusu içerisinde bulunan hükümet, ya enflasyon yaratıcı başarısız bir kadro olarak istifade zorunda

kalacak. Ya halkın sırtından zengin yaratma aracılığına tam gaz yönelip işin çığırından çıkacağı süreye kadar istikrarı idare etmek için, işçinin muhtemel ücret artışını da devlet hazinesinden karşılama yolunu bulacak, yada piyasa fiatları üzerinde daha kontrolcü ve müdahaleci olacaktır. Batının en büyük liberalizm şampiyonu devletlerinde bile, böylelerine kontrolden uzak ve özel teşebbüse dokunmaktan korkan bir idare mekanizması artık mevcut değildir. İşçilerin ve bütün çalışanların hakları olan yaşayışa kavuşabilme leri için, dolaylı dolaysız devlet hazinesinin bir kaç mutlu kişiye ikramı politikasına artık kesinlikle son verilmelidir.

Yok eğer Kongredeki sözler sadece maden işçileri için değil de, bütün Türk işçileri için söylenmişse, o zaman Bakanın endişesini temel bir iktisadi kuralda aramak lâzım gelecektir. O da serbest piyasada talep artışının fiatları yükseltişidir.

Ne varki; günümüze kadar uygulana gelen hatalı iktisat politikasının soysuzlaştırdığı piyasamızda klâsik kanunların yürüdüğüünü iddia etmek dahi imkânsızdır. Gerçekte bizim piyasa fiatları talebin miktarına değil de en yüksek güçlü talebe göre ayarlanmıştır. Çünkü, az gelirli büyük halk çoğunluğunun talebi zaruri ihtiyaç maddelerinin dışına taşamamaktadır. Ekmek, şeker gibi zaruri ihtiyaç maddeleri ise aslında narha tabi olduğundan serbest piyasa fiatlarına tesir icra edecek durumda değildir. Bu büyük halk çoğunluğunun zaruri olmayan ihtiyaç maddelerine yönelen talebi, aslında fiatların yükselişi karşısında bir özleme ve imrenme duygusunun doğurduğu talep temayülü halindedir. ve gerçeğe adapte olabilecek imkânı çok az bulabilmektedir. Böylece, otuz bin kişilik bir şehirde, yüksek gelirli üç bin kişinin varlığı, fiatların bu üç bin talebin gücüne göre ayarlanmasına yol açmaktadır. Ay

rıca memleketimizdeki adaletsiz gelir dağılımı, bu üçbin talep sahibinin, 27 bin az gelirle uçurum yaratacak oranda yüksek gelirli olmasına da imkân vermektedir. Mutlu bir azın lığa ait yüksek gelirlere göre, ayarlanan piyasa fiatları, az gelirli halk çoğunluğunun hiç bir zaman ulaşamayacağı astronomik bir yükseklikte seyretmektedir. Bugün piyasa - mızda kilosu 25 lira olan bir balık bir çırpıda iki kilo üç kilo alan müşteriler bulabilmekte, 5 liralık bamyâ küfelerde çürümeden satılabilmektedir. Memur ve işçi halk çoğunluğunun günlük kazancı ise sekiz ilâ on liraya çok ender aşabilir.

Kısacası, o kuşa çevrilen grev hakkının yardımı ile işçi ücretleri bir çırpıda % 50 haftta % 100 dahi artış kaydetse az gelirli halk çoğunluğunun talebi yine de zaruri ihtiyaç maddeleri sınırını pek az aşabilecek ve o da fiatlara tesir edici güte hiç bir zaman olamayacaktır. Kaldı ki; işçiden gelecek çok az sayıda bir talep aslında göklerde olan talepleri bulutlara erdirtirse bile, az gelirli halk çoğunluğu üzerinde hiç bir etki yapmayacaktır. Zaten nalamadıktan sonra 25 liralık balık 525 liraya da yükselse, onun için acı bir mızah vesilesi olmaktan öteye geçemeyecektir. Serbest piyasada bir malın fiyatının, astronomik olsa da belirli bir yükseklikte teşekkül etmesi, o fiata yeter sayıda alıcı bulabildiği ne delalet eder. İşte kontrolden uzak serbest piyasanın, gelir dağılımı bizdeki kadar adaletsiz olan bir düzende, az gelirli için yarattığı en büyük tehlike budur.

Yok işçi ücretleri enflasyon olmaksızın % 300 - 500 artış kaydederse, elbette talepte çok, hem de pek çok artış olacaktır. Ama o takdirde enflasyon tehlikesinin dahi gövde gösteremeyeceği bir sosyal adalet düzenine girdik demektir. Acaba sayın Ecevit hükümetinin o günleri görebileceğini düşünür mü?

Tekzip müessesesi işlemiyor

1 - 16 Kasım 1962 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde birinci sayfada sekiz sütun üzerinden iri puntolarla şu yalan haber verildi: (T.I.P. kurucularından birinin ibret verici ifşaatı: v.s.) Türkiye İşçi Partisi yalan sözlerle itihâm ediliyordu.

2 - Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi derhal yalancı ve iftiracının yakasına kanun yolundan sarılmak üzere İstanbul Sulh Ceza Hâkimliğine tekzip isteğini dilekçe ile bildirdi. İstanbul 5. Sulh Ceza Mahkemesi 8.1.1963 tarih 963/7 müteferrik sayılı kararı ile T.I.P. nin tekzipinin Yeni İstanbul gazetesinin aynı sahifede ve aynı puntolarla neşrine karar verdi. Bu yazı aşağıdadır:

Türkiye İşçi Partisine Ahmet Muşlu iftira ediyor.

T.I.P. de tek komünist yoktur. T.I.P. asla komünist değildir. Ahmet Muşlunun yalanlarını fırsat bilen Yeni İstanbul yalan söylüyor. T.I.P. ni Anayasa korumaktadır, Ona (Mel'anet ocağı) diyen gazeteniz suç işlemiştir. Demokrasî iftirayı affetmez.

Gazeteniz, Ahmet Muşlu'nun başta aşağı hilâfı hakikat olan ithamlarla dolu beyanını neşirle birlikte üstelik bu beyanı benimsememiş ve Türkiye İşçi Partisine saldırmak için ve, aile itihaz etmiştir. İlerici, aydın kelimeleri önüne koyduğunuz nida şaretler ve Ahmet Muşlu'nun da imzaladığı kararlarla T.I.P. yöneticiliğine seçilenlere (Partiyi ellerine geçirenler) tazirinde ve (Müseccel komünistler) travsi ile saldıranız, gazetenizin üst kütümesine konulmuş (fikir hürriyetine, demokrasiye ve insan haklarına bağlılık) sloganını müşkül durumda bırak-

maktadır.

Gerçek şudur: 11 Kasım 1962 günü Beyazıtta Beyaz Sarayda T.I.P. nin davetle ve Türkiye'nin çeşitli sanat, bilim ve meslekte isim yapmış 600 kadar aydını ve dernekler temsilcileri toplanmışlardır. Davetliler arasında belli bir konuyu açık oturum şeklinde tartışmak maksadıyla yapılan bir toplantının ne bir parti kongresi ne de bir tören olmadığı, bu çeşit bilimsel açık oturumların çeşitli konularda yapıldığı ve radyo programlarına bile girdiği herkesin malûmudur. Binaenaleyh mahiyeti bundan ibaret bir bilim toplantısının kongre veya tören usullerine ve geleneklerine ihtiyaç göstermeyeceği yine emsal tatbikat ile sabittir. Türkiye İşçi Partisinin kendisine ait bir kongre veya törende saygı duruşu da olur, Atatürk resmi de, bayrak da. Bu cihet de T.I.P. nin gerekli Kasımdan evvel ve gerek sonra yaptığı Genel Yönetim Kurulu toplantıları ile sabittir. Beyaz Sarayda yapılan ve T.I.P. nin sadece bir tek rey ile katıldığı bilimsel bir açık oturuma davetsiz oldukları halde ve orada bulunan hükümet komiseri Bay Sami'nin ikazlarına rağmen kafa ve kol kırarak zorla girmeğe çalışanlar içeriye alınmadan evvel zaten peşin hüküm sahibi olduklarını (sizi kaşıya oturtacağız) naraları ile bildirmişlerdi. İçeride de İstiklâl Marşının kutsallığını ayaklar altına alarak sırf konuşanların ne dediği duyulmasını herkes İstiklâl marşı söylemek mecburiyetinde kalsın maksadı ile bu kutuk marşı tam altı kere çatlak ve bozuk düzen naraları ile sövlemeğe kalkmışlardır. böylece İstiklâl Marşına

gerçekten hakaret etmişlerdir. Zira Türk milletinin kutsal marşı, şu veya bu kimseyi konuşurmamak için bir güdültü âleti gibi kullanılmaz, zorla. İlk için kalkan yapılamaz. Atatürk resmi ve bayrak da böyledir. Adı geçen toplantıya zorla giren mütevacizler arasında Atatürke hakarettten muhabe me edilencinin bulunduğu ve hâc gazetenizin T.I.P. gibi Anayasanın 56 maddesi ile korunan bir kanun partisinin her hareketinde suç aramaktan ne umduğu düşünülürse gerçek gün gibi anlaşılar.

3 - Yeni İstanbul gazetesinde bu tekzipi neşretmemek için Sulh Ceza Mahkemesinin kararına İstanbul Asliye 7. Ceza hâkimliği katında itiraz etti. Bu itiraza göre: Ahmet Muşlunun beyanında hilâfı hakikat hususlar var sa bunlar sadece kendisini ilzam edermiş. Tekzipi istenen yazı da T.I.P. nin hükmi şahsiyetine taallük etmiyormuş, sosyal müessese ve dâvalarımızı inkâr eden bu adamların tekzipi de ne-redilirse memleketin halli ne olurmuş...

4 - İstanbul Asliye 7. Asliye ceza mahkemesi 18.1.1963 günü Yeni İstanbulun itirazını kesin olarak red ve tekzipin Yeni İstanbulun çıkacak ilk nüshasında neşirini emretmiştir. Bu kesin karar ancak 23.1.1963 günü Yeni İstanbulun Yazı İşleri Müdürlüğüne tebliğ ettirilebilmiştir.

5 - Yeni İstanbul bu kesin karara rağmen tekzipi neşretmemiştir. Yeni İstanbul böylelikle bir kamu suçu işlemiş oluyordu. Bu sefer T.I.P. tarafından İstanbul C. Savcılığına 31.1.1963 günü müracaat edildi. Yeni İstanbulun Basın Kanunu 29. maddesine göre cezalandırılması gerekiyordu

6 - İstanbul C. Savcılığı Basın Bürosu bir ay kadar geçtikten sonra her ne kadar suç sabit ise de Af Kanunu çıktığından bahisle kamu dâvası açılmayacağını bildiren 28.2.1963 tarihli takipsizlik kararını verdi. Af kanunlarının, dünyanın her yerinde, tek ifinden evvelki devreler, özellikle af söylentisinin süyu bulunduğu tarihten önceki devreler için çıkarılması usulü idi. Af Kanunu çıktığı güne kadar işlenen suçları kapsadı.

7 - Cezadan kurtulsa dahi Yeni İstanbul, yazdığı yalanı doğrulama tekzipi basmalı idi. Yalan yazmak ve yalanın düzeltilmesi ile kamu yararına çıkması gerekli ve çok çok suçu ve cezayı kaldıran af kanununun ne ilgisi olabilirdi? Bir yalanı doğrulamak suç mu idi ki affedilmiyordu? İstanbul C. Savcılığının takipsizlik kararına bu yüzden Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesinde itiraz eden Türkiye İşçi Partisinin itirazına Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesinden şu cevap geldi: (Suçun mahiyetine, vukuu tarihine, sanığın adli sicil kayıtlarına göre bazı suç ve cezaların affı hakkındaki 218 sayılı kanun şümu lüne girdiğinden verilen karar doğru itiraz yerinde görülmediğinden reddine 15 lira red harcının itiraz eden den tahsiline...)

8 - Bu bir tek tekzipin macerasıdır. Türkiye İşçi Partisi, hakkında isnat ve iftira taşıyan bütün yalan haberlerin tekzipi için gerekli önaraçları zamanında yapmıştır. Bunun her birinin önüne bu çeşit ençerler çıkmıştır.

Amerika ve İngiltere'de şeker buhranı ve sebepleri

Amerika ve İngiltere'deki bakkallar ev kadınlarının hücumuna uğrayınca kadar; bu iki memleketteki «Şeker buhranı»nın şiddeti Dünya kamu oyunda geraktığı gibi yankılanmamıştı. Fakat, bakkallardaki şeker sandıkları ve çuvaları gözle—kaş arasında eriyip tükenince «şeker buhranı» duymayan kalmadı.

Toptan satış fiyatlarını daima ya kından izleyen ve dünyanın en bilinçli müstehlîki olan İngiliz kadını; borsa fiyatlarının hızla yükselişi karşısında greken tedbiri almayı ihmâl etmemiş ve sık sık rastladığı bir borsa dalaveresinin aile bütçesine zarar vermesini önlemek için ihtiyacından fazla şekerini stok yoluna gitmiştir. Bir hafta içinde perakende satış fiyatlarının iki misline çıktığını gören Amerikalı kadınlar da aynı yolu seçmek mecburiyetini duymuşlardır. Amerika'da şeker fiyatlarının kırk yıldanberi böylesine yükseldiğine ilk defa şahit olan Amerikan kadınından da başka türlü davranması beklene mezdi. Her ne kadar tarım bakanı sık sık yayınladığı bildiride; «Ev kadınları stok yapma yoluna gitmezlerse şeker kıtlığı olmayacaktır. Kıtlığı aksine davranan müstehlîkler yaygın hale getireceklerdir» gibi sözlerle halkı soğukkanlı olmağa davet ediyorsa da netice alamıyordu.

Gerçekten İngiltere ve Amerika ciddi bir şeker buhranı ile karşı karşıya bulunuyor. Endişenin esası; buhranın bugünden yarına ekilmeyip artması ihtimaline dayanıyor. Buhranın sebepleri ve sonuçları üzerinde bilgi edinmek ancak İngiliz basını izlemekle mümkün. Bu olayla geniş çapta ilgilenen İngiliz basını meseleye ciddi olarak eğilmiş ve dünyanın şekere en düşkün İngiliz halkına buhranın gerçek sebeplerini çözüp göstermeğe çalışıyor. Amerikan basını ise, her vesile ile kullandığı Küba düşmanlığını bu defa da şeker buhranını bahane ederek kullanıyor. Kısaca; Amerikan halkının çektiği şeker sıkıntısının bütün kabahatını Küba'ya yükleyip işin içinden çıkmak eğilimini gösteriyor. Gerçi son buhranın Küba ile çok yakından ilgisi var. Fakat biricik sebep herhalde Küba değil; hele suçlu hiç değil.

Fakirlerde şeker yer

Dünya nüfusunun üçte ikisini içine alan gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde İkinci dünya savaşı na kadar şeker; bir lükstü. Ancak bu memleket zenginlerinin istihlak ettiği bu kıymetli madde; bağimsızlık ve kalkınma gayretleriyle birlikte fakirlerin de ağzularını tatlandırmaya başladı. Bütünöyle bir tarım ülkesi olan az gelişmişler, kalkınma gayretleri arasında şeker pancarı tarımına da yer vermiş ve bu ürünü işliyecek fabrikalarını da kurmuşlardı. Fakirlerin de şeker yemeğe başlaması dünya şeker istihsalinde gözle görülür bir gelişmeye sebep olmuş tir.

1948 yılında 28.380.000 ton olan dünya şeker istihsalı; oniki yıl sonra 1960 yılında 52.680.000 tona yükselmiştir. Şekerin 12 yılda iki misliyle yakın bir artış göstermesini safce ananevi şeker müstahsili memleketlerin istihsalinin artması ile izah etmek mümkün değildir. Bu hızlı artışın sebeplerinin başında; şeker pancarı tarımının bütün memleketlerde yaygınlaşması ve gittikçe artan bir şekilde yayılması gelmektedir. Bu artışa bakarak ihracatlarının ağırlık noktasını şeker

teşkil eden memleketlerin alıcı bulmakta güçlük çektiği de söylene mez. Mahsulün en bol olduğu yıllar da bile şekere müşteri bulmak güç olmamıştır. Böyle yıllarda ucuzlayan şeker az gelişmiş ülkelerin sınırlarından bir ithal metaı olarak girme imkânını kazanmış ve 1. lük alışkanlığı bu şekilde daha da yaygın ve devamlı hale gelmiştir. Dünya piyasalarındaki tek ve kontrol duvarlarını yıkan bu durum; 1960 yılında Amerika'nın dünyanın en büyük şeker müstahsili bir memlekete uyguladığı iktisadi boykotla yeni bir döneme girmiştir.

Küba'nın, Sovyetler Birliği diğer sosyalist ülkeler ve Çin Halk Cumhuriyeti ile olan münasebetlerinin sıklaşması bu şeker alışverişinin kurulması ile başladı. Yıllık istihsalı 6 milyon tona varan Küba şekeri, bu memleketler tarafından uzun vadeli anlaşmalarla bağlandı. Son buhranın sebepleri üzerinde duran Observer; fiyatların artışına Küba—Amerika münasebetleri açısından bakarak şöyle yorum yapıyor:

1 — Amerika'nın Castro'nun şekerini yasaklaması bütün batı piyasalarında, bir gün patlaması

Turhan TÜKEL

Küba İktisat Bakanı «Che» Gu avera bir devlet afluğunu geziyor — Amerika'lıların en çok kızdığı adam —

Elde patlayan silâh

1960 yılında dünyanın en büyük şeker müstahsili Küba ile dünyanın en büyük şeker müstehlîki Amerika'nın siyasi münasebetlerinin bozulması şeker buhranının sıfır noktasını teşkil etmiştir. Castro, Amerikanın bütün karşı koymalarını rağmen, tuttuğu kapitalist olmayan bir yolla kalkınmak eğiliminden vazgeçmeyince; o zaman Amerika'nın başında bulunan Eisenhower hükümeti çare olarak, iktisadi boykotu başvurdu. Ve Küba şeker istihsalinin yarısının ve hatta bazı yıllar bütünün müşterisi olan Amerika, bu memlekettten şeker almağa karar verdi. Bu karar bazıları tarafından Castro'nun sonu olarak görüldü. Gerçekten Amerika, kendi tutumuna karşı olan ve Küba gibi tek ürüne dayanan Güney Amerika ülkelerindeki pek çok lideri bu yolla dize getirmişti. Castro için de sonuçun bundan başka olmayacağını düşünülmesi normal di. Fakat, Eisenhower'ın bu kararına karşı ileri görüşlü bazı Amerikalılar ise boykotun muazzam bir hata olduğunu söylemekten geri durmadılar. Boykot ve ambargonun yapılandır çok yapana zarar getirdiğine dair tarihteki bir çok örnekleri sayıp döktüler. Ama olan olmuş Küba, bir ölüm — kalım maddesi olan şekere müşteri aramağa başlamıştı.

muhakkak olan bir buhranı bekleme telaşını doğurdu. Bir buhran bekleme psikozu Batı piyasalarında şüpheli durumun sürüp gitmesi demek oldu.

2 — Amerika'nın Küba şeker piyasasından bir alıcı olarak çekilmesi Sovyetleri, ve Çin'i bu piyasaya büyük bir alıcı olarak girmelerine sebep oldu. Esasen Küba'dan sonra dünyanın en büyük şeker müstahsili olan Sovyetler Birliğinin bu şekeri bir gün herhangi bir piyasa oynamasında kullanılacağı beklendi durdu.

Gerçekten, Sovyetler ve Çin; önemli bir kısmı Kübadan olmak üzere şeker ithalatını son iki yılda on misline çıkarmışlardı. Küba iktisat bakanı Che Guevara'nın dediği gibi Çin'inin kullandığı günlük şekerin bir kaşığının Küba'dan alınması, Amerikanın boykotunu çok hafifletebilirdi. Çin ise bu talebi yerine getirmiş ve Küba'dan yılda bir milyon ton şeker ithalatına başlamıştı.

Küba boykotla başlayan mesele sini bu yolla çözerken Amerika mevcut ihtiyacını diğer güney Amerika memleketlerin kotalarına dağıtarak karşılamak yolunu tuttu. Ve Küba ile dost geçindiği süre; Amerikalı çiftçilere prim ödeyerek önlediği şeker pancarı ve kamışı ekimini serbest bırakmak yolunu seçti. Hatta son buhrandan önce Lou-

isiana ve California'da şeker kamışı ekimini teşvik edecek tedbirler aldı.

Buhranın özel sebepleri

Dünya şeker piyasasındaki düzeni değiştiren ve uzun yılların bir sonucu olan gelişmenin 1963 yılın da Amerika ve İngiltere piyasalarında bir buhran olarak ortaya çıkmasında; bu yıla rastlayan özel durumların da rolü büyük olmuştur. Bunların başında;

1 — Küba'nın yıllık istihsalinin dört milyona düşmüş olması gelmektedir. Oysa Küba'da bu yıl en yüksek mahsulün idrak edileceği tahmin edilmiş, devamlı müşterilerin dışında bazı müşterilerle anlaşmalar bağlanmıştır. Bunların başında 1 milyon tonla Fas gelmektedir. Mahsul beklentinin üstünde değil altında olunca; Amerikan ve İngiliz pazarlarında fiyatlar otomatik olarak artmıştır.

2 — Küba'dan sonra Amerika'ya şeker veren müstahsillerden biri olan Dominik, Haiti ile siyasi bir çatışmaya düşmüştür. Silâhlı bir çatışmanın gün meselesi olduğu bu iki komşu ülkenin durumu da Amerikan şeker piyasasına beklenen menfi etkiyi yapmıştır.

3 — Amerikanın bu yıl şeker ithalatını 600 bin ton artırma kararı vermesi de fiyatları etkilemiştir. Mevcut ve eski yılların miktarını kısıtlayan bir durumda alınan bu yeni artırma kararının nasıl gerçekleşeceği hâlâ tartışma konusudur.

Daha çok İngiltereyi ilgilendiren sebeplerin başında; Dünya istihsalinin bu yıl bir milyon tondan fazla bir düşüklük göstermesidir. İngiltere, İngiliz Milletler Topluluğu için kurduğu düzenle, kendi ihtiyacının yüzde doksanını bu piyasadadan yüzde onunu ise serbest piyasadadan temin etmektedir. Dünya istihsalinin bir milyon tondan fazla düşüklük göstermesi ise serbest piyasayı 1/10 nisbetinde etkilemektedir. Ayrıca İngiliz Milletler Topluluğuna mensup memleketlerde de bu yıl istihsalin düşük olduğu söylenmektedir. Buna ilâve olarak Avustralya stoklarından 70 bin ton şeker bir kaza sonucunda yanmıştır. Bu Londra borsası için ayrı bir sürpriz olmuştur.

Kim kârlı çıkacak

Mevcut buhran gerek doğu gerek batı Avrupaya hiç bir şekilde olumsuz bir etki yapmamıştır. Özelikle Batı Avrupa, ihtiyacı olan şekeri bizzat istihsal etmektedir. Son yıllarda ihtalâta mecbur olduğu bir miktarını da karşılamak için şeker pancarı ekim saharalarını yüzde 2 arttırmış bulunmaktadır. Buhranın olumlu sonuçlar doğuracağı memleketlerin başında; Amerikanın şekerini temin eden Güney Amerika ve Filipinler gelmektedir. Hawaii adaları şeker müstahsili şirketlerin safce son buhrandan 100 milyon dolar fazla kazanç sağladığı söylenmektedir.

Sovyetler Birliğinin 1961 ve 1962 yılında Kübadan 6 milyon ton şeker ithal etmiş olduğu ve başka kaynaklardan elde ettiği stoklarda hesaplanırsa 10 milyon tonluk şekerin Sovyetlerin elinde olduğu söylenmektedir. Bu stoku elinden çıkarmak istediği takdirde Sovyetlerin buhrandan 500 milyon dolarlık bir kârla çıkacağı tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra küçük şeker müstahsillerinin de kendi ölçülerinde bir kârla çıkması beklenmektedir.

Lambrakis'in öldürülmesi her yerde protesto edildi ve nümayişlere sebep oldu

YUNANISTAN

Siyasî cinayetler

MİLLETVEKİLİ LAMBRA KISIN ÖLDÜRÜLMESİ YUNAN DEMOKRASİSİNİN ARIKA YÜZÜNÜ AYDINLATMIŞTIR.

Siyasî cinayetler, hiç bir devirde ve hiç bir rejimde kimse tarafından tasvip görmemiştir. Demokratik rejimlerde ise siyasî cinayetler; en sevilmeyen, en büyük düşman bilinen kimselere karşı bile işlense, kamu oyunda yapılanı ya da yaptırılanı büyük yük kayıplara uğratan iğrenç bir usul olarak kabul edilmiştir. Gangster çeteleri arasında bu daki sonu bilinmeyen bu metodun yaygınlaşması toplumlarında devamlı huzursuzluk ve seri cinayetlerin kaynağı olmuştur.

Balkanlar'da, komitacıların başvurdukları ve artık tarihe karıştığı sanılan «rakibi vur dürtmek»; geçen hafta Selânik'te bir defa daha hortlatılmıştır. Günümüze uygun ve bir trafik kazası imiş gibi işlenen cinayet bütün Yunanistan'da ve demokrasi ile yönetilen ülkelerde büyük bir infial uyandırmıştır. Ve bu tepkileri daha genişleyip devam edeceği açıktır.

Geçen 22 Mayıs günü Selânik'te yapılan «Nükleer Silâhsızlanma ve Barış Derneği'nin bir toplantısından çıktıktan sonra üzerine hızla gelen bir motosikletin altında kalan EDA partisinin milletvekili Dr. Yorgi Lambrakis ağır yaralı olarak hastaneye kaldırıldı ve koma durumundan çıkamıyarak öldü. Motosikletli kaatilin yapacağı cinayeti önceden haber verdiği bir fanik ise adliyyeye gelirken kafasına yediği bir darbe ile hafızasını kaybetti. Yani tam bir teşkilât eseri olan cinayet faniksiz bırakıldı.

Solcu milletvekilinin ceza nizesi binlerce polislin seferber olduğu bir törenle kaldırıldı. İğrenç olayın kızdırdığı kütüeller Karamanlis hükümetinin gevşekliğini telin etti.

Lambrakis'in ölümü neyi halletmiştir?

Belki ancak şöyle bir cevap olmuştur: Lambrakis ve partisinin tutumunda olanların sonu budur. Yani kanunsuz ve mahkemesiz sokak ortasında öldürülmek. Yani; «Canınızdan bezmedi nize, bir Lambrakis tutumu takınmayın» Bu cevap ise, cevapların en iğrenç en yüz kızartıcı olanıdır.

Bu demokrasi düşmanlığının daha da ötede bir davranışın eseri; insanlık ve barış düşmanlığıdır. Solcu milletvekilinin «Nükleer silâhsız-

gerçekleri yansıtır

lanma ve Barış Derneği'nden çıkarken öldürülmesinin bir anlamı olsa gerektir.

Yunanistan demokrasisinin İkinci Dünya Savaşından bu yana güçlükler içinde bulunduğu, son seçimlerin baskı altında ve hileli yapıldığı inkâr kabul etmez bir gerçek. Nazilere karşı çarpışmış pek çok millî kahramanın hâlâ hapislerde ve toplama kamplarında bulunduğu gizlenmeyecek kadar açıktır. Savaş sonrası Amerika'dan alınan 3,5 milyar dolarla hâkim sınıfların kurduğu demokrasi yıl lar sonra insanların sokak ortasında öldürüldüğü bir çizgiye kadar dayanmıştır.

AMERİKA

Dış yardımda büyük indirim yapılıyor

KENNEDY'NİN İSTEDİĞİ 4.900 MİLYON DOLAR 4 MİLYARA İNDİRİLDİ.

Kennedy'nin 1964 yılı için istediği 4.900 milyon dolarlık dış yardım tahsisatının 4 milyar dolara indirileceği anlaşıyor. Yardımın miktarı yanında yardımın dağılışı da önemli değişiklik gösterecek. Bu konuda açıklama yapan İstisna Komitesi Başkanı General Lucius Clay, Senato özel komisyonunda verdiği izahatta; istenilen yardımın önce 4.300 milyon dolara düşürüldüğü daha sonra bu miktarın da 4 milyara indirildiğini açıklamıştır.

Yardımanın dağılışında Amerika, Afrika ve doğu blokundan Yugoslavya ve Polonya'ya bazı öncelikler tanımaktadır. Genç Afrika devletlerinin, bağımsızlığın getirdiği güçlükleri kapitalist bir yolun dışında aramağa başlaması Amerikayı endişelen dirmiş o l s a gerektir. Bütün Afrika kıtasına yayılan kapitalist olmayan bir yol aramak eğilimi; kalkınma için hâlâ kapitalist yolların geçerli olduğunu ispat ederek giderilmeğe çalışılmaktadır.

Clay: «Yardım yapılacak Afrika memleketlerini daha dik katli seçmeğe mecburuz. Özellikle bir zamanlar Fransa'nın ve İngiltere'nin sömürgeci olan bölgeler halkının kalkınmasına yardımda bulunmak zorundayız» demekle, kimlerin Amerikan yardımından yararlanacağını göstermiş bulunuyor. Afrika'daki eski İngiliz ve Fransız sömürgelerinin ise Afrika birliğinde baş rolü oynadığı ve çoğunun sosyalist bir yol denediği bilinmektedir.

Birer Komünist partisi yönetiminde olan Yugoslavya ve Polonya'nın Amerikan yardımından istifade etmesi tezatını ise Dışişleri Bakanının Avrupa işlerindeki yardımcısı William Tyler şöyle açıklıyor: Bu iki memleket geçici komünist yönetimi altındadır. Fakat diğerlerine bakarak Batı'ya eğilimli bir durumları vardır. Bunların bütün komünist bloku içinde erimemesi için, yardım almaları gerekir. «Demek Amerika Afrikada kapitalist olmayan bir yolun denenmesine engel olmağa çalışırken; Avrupa'da komünist rejim altında bulunan fakat Batıya karşı bazı bağları bulunan iki ülkeye yardımda mahzur görülmemektedir. Oysa Krucçev Yugoslavya'daki sosyalist uygulama için şu espriyi yapmaktadır: «Tito yoldaş Amerikan doları ile sosyalizmi kurmak ustalığını göstermiş sayılı komünistlerden biri» dir.» Bu iki niyet karşılaştırıldığında sonunda birinin ya

nıdığı meydana çıkacak. Kucaba Amerikalılar mı yoksa Krucçev mi kendini aldatmaktadır. Yani dolar sosyalist bir gidiş yolundan çevirir mi y o k s a sosyalist bir rejimin kurulmasına yardımcı olabilir mi?

Amerikada ırkçılarla savaş

Amerikanın güney eyaletlerinde başlayan ve bütün Amerika'ya yayılan zencilerin insan hakları savaşı geçen hafta da aralıksız devam etti. Federal hükümeti de işi uzatmadan bu mücadele havası içinde Amerikan toplumunun bu kanserini çözmeye çalışıyor. Şimdi mücadele eyaletlerin ırkçı kurumları ile federal kurumlar arasında cereyan ediyor. Zencilerin haklarını tanıyarak alınan federal hükümet ve mahkeme kararlarını eyalet valileri ve mahkemeleri tanımıyor. Bu çatışmada federal hükümetin kararlarını destekleyen zenciler kendilerine tanınan hakları hemen kullanıyor ve karışlarına çıkan ırkçı beyazlarla savaştan geri durmuyorlar.

Meseleyi dışişleri açısından ele alan Dean Rusk ise; ırk ayrımının Amerikanın dış işlerine büyük kayıplar verdiğini ve özellikle Afrika'da genç devletler yanında Amerikanın itibarını arttırmak ta büyük güçlük çekildiğini belirtiyor.

Fas'ta ilk seçim yapıldı

Fas tarihinde ilk seçim geçen hafta yapıldı. Fransız yönetiminden çıktıkdan sonra Kral V. Muhammed'in ve onun ölümünden sonra oğlu II. Hasan'ın mutlakiyet idaresine altına giren Fas, geçen Aralık ayında bir referandumla kabul edilen yeni bir Anayasa ile meşruti bir krallık olmuştu. Anayasanın öngördüğü seçimler geçen hafta üç büyük parti arasında yapıldı. II. Hasan'ın himayesinde gelişen «Anayasa Kurumları ni Koruma Cephesi» seçimi önde bitirmiş fakat beklenen büyük kazancı sağlanmamıştır. «Kralın Partisi» diye anılan bu parti 144 sandalyenin 69'nu kazanmıştır. Bundan sonra Fas'ın bağımsızlığı için uzun yıllar savaşan İstiklâl Partisi 41 sandalye kazanmıştır. Memleket te kurulan çok partili demokrasi düzeninin sol kanadını temsil eden Halk Kuvvetleri ise 28 sandalye elde etmiştir. Fas'ta, diğer az gelişmiş ülkelerin tek partili demokrasi deneyleri yanısıra yapılan bu çok partili denemenin nasıl bir sonuç vereceği, bilhas sa Araplar arasında, merakla izlenecektir.

Kenyatta Kenyanın ilk Basbakanı

Kenya kurtuluşunun sembolü Jomo Kenyatta nihayet hakettiği mevkii aldı: Kenya Başbakanı oldu. Uzun hapis ve sürgün yıllarından sonra, demokratik bir şekilde yapılan seçimleri kazanacağı önden belli olan, Kenyatta ilk hedef olarak Kenya'nın muhuriyetini kazanmağa çalış-

Sovyetlerin teklifi ve Batının mukabelesi

Sovyetler Birliği Hükümeti, Amerika Birleşik Devletlerine gönderdiği bir nota ile «Akdeniz'de nükleer silâhlardan tecrit edilmiş bir bölge kurulmasını teklif etmiştir. Bu nota ile aynı mealde notalar, aynı gün İngiltere, Fransa, İtalya, Türkiye, Yunanistan, Cezayir, İsrail, Kıbrıs, Lübnan, Libya, Fas, Mısır, Suriye ve İspanya'ya gönderilmiştir.

Notada «Amerika'nın polaris füzeleri ile mücehhez denizaltılarını Akdeniz'de üslendirme ile ilgili olarak bu notanın gönderildiği» tasrih edilmekte ve şunlar ilâve edilmektedir: «Diğer devletlerin de teahhüt edebilecekleri düşüncesi ile Sovyet hükümeti» Akdeniz'de nükleer silâhlar ve bunların kullanılması ile ilgili donanımları üslemdirmemeyi teahhüt etmeye hazırdır. Bu bölge, nükleer silâh ve füzelerden tecrit edilmiş bir bölge ilân edildiği takdirde, Sovyetler Birliği Amerika Birleşik Devletleri ile müştereken herhangi bir çatışma halinde Akdeniz Bölgesini nükleer silâhların uygulanacağı sahanın dışında tutmak hususunda güvenilir garantiler verebilecektir. Amerika Birleşik Devletleri ile müttefikleri, nükleer silâh ve füzelerin yeni bölgelere yayılmasına meydan vermemekle, engelsiz lanmanın gerçekleşmesi alanındaki engelleri arttırmaktadırlar. Akdeniz'de bir bölgenin nükleer silâhlardan tecrit edilmiş bir bölge ilân edilmesi, milletler arası gerginliğin azalmasına geniş çapta yardımda bulunacaktır.»

Amerika'nın bu notaya cevabı «menfi» olmuştur. Amerika Dışişleri Bakanlığı, bu Sovyet teklifini «propaganda» olarak vasıflandırmış ve reddetmiştir. Bakanlık sözcüsü, notanın Sovyetler Birliği'nin her Nato toplantısı arefesinde giriştiği propaganda hareketlerinin tipik bir misali olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir. «Nato üyelerini mutemadiyen nükleer silâhlarla tehdit eden Sovyetler Birliği, kendisini karşı Nato'nun en tesirli mukabil silâhı olan Akdeniz'deki nükleer denizaltılarımızı çekmemizi teklif ediyor.»

Bu beyanlar hakkında ne düşündüğü soralan Sovyetlerin Vaşington Büyükelçisi Bay Dolirinin — ki istisna için Moskova'ya git-

mektedir — bu soruya şu kısa cevabı vermiştir: «Amerika Birleşik Devletleri ile şimdilik münakaşaya girmek istemem.»

Bu dil münakaşası bir tarafa, Nato Bakanlar Konseyi, Ottawa'da yaptığı toplantıda bu Sovyet teklifine tam aksi bir cevap, fiili bir cevap vermiştir. Konsey İngiliz bombardıman uçakları, üç Amerikan Polaris denizaltısı ve Nato ittifakının diğer sekiz üyesinin nükleer silâh taşıyabilen uçaklarından kurulu müttfiklerarası bir nükleer vurucu kuvvet meydana getirilmesini kabul etmiştir. «Toplantıda hazır bulunan Fransa Dışişleri Bakanı Couve de Murville «Nato'nun nükleer yapısının yeniden teşkilâtlandırılmasına Fransa'nın bir itirazı olmadığını» beyan etmiştir.

Bu vurucu nükleer Nato kuvveti bahsinde baş rol görünüşüne göre İngiltere'ye düşmektedir. Resmî İngiliz kaynaklarından verilen bilgilere göre İngiltere'nin (V) sınıfı bombardıman uçaklarının Nato'nun emrine tahsisî mânâsını taşıyan bu kararın İngiltere nezarında önemi çok büyüktür. Çünkü İngiltere bu silâhın imâlî, bakımı ve tekamülü için on yılda bir milyar İngiliz lirası sarfetmiştir.

Ne oluyor? İngiltere Avrupa savunmasında rolünü ve mevkii mi değiştiriyor? Dışişleri Bakanı Lord Home, Konsey toplantısı arefesinde Canadian Clup'un yemeğinde İngiliz politikası hakkında şunları söylemiştir: «Politikamız şudur: İngiltere'nin Kuzey Atlantik Paki emrine vereceği nükleer silâhların kullanılmasında söz sahibi olması ve Amerika'nın Atlantik topluluğu içinde Avrupa'nın bir ortağı olarak kalması.»

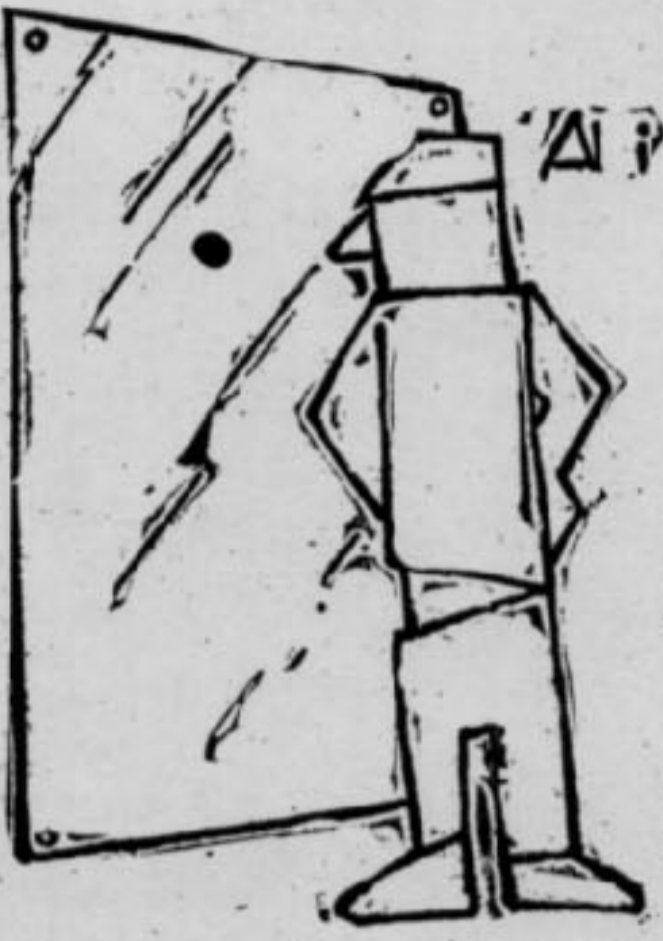
İngiliz Dışişleri Bakanını bu sözleri dik katle okunmalı ve mânâsı iyi anlaşılmalıdır. Bizce Lord Home, uzun bir sabırdan sonra «Baklayı ağzından çıkarmıştır.»

Her ne ise... Sovyetler Birliğinin teklifi ne Nato Konseyi'nin verdiği bir cevap, milletler arası gerginliği hafifletecek bir unsur değildir. Şimdi bu alanda yeni bir «Bekleme» devri açılmış bulunuyor. Dileriz ki bu beklemenin sonu hayra çıksın.

A. İhsan BARLAS

Ozgür bir sinema için

Baykam SEZER

Haftanın olayları

GAZIANTEPTE BİR TEVKİF OLAYININ İÇ YÜZÜ

Geçtiğimiz hafta Pazartesi günü saat 9 sıralarında Gaziantep Emniyet Birinci Şubede iki polis Elbehan semtinde bir eve baskın yaptı. Ev alt - üst edilmesine arandı.

Bir gün önce Emniyet Müdürlüğüne bir ihbar yapılmış, Bayındırlık Müdürlüğü Su İşlerinde Tekniker Nuzhet İdemen adlı kişinin Komünist olduğu iddia edilmişti. İhbar, İlahiyet Fakültesi mezunu ve Nurculara sempatisi olduğu söylenen Emniyet Müdürü Salih Urgancioğlu tarafından önemle ele alındı. Şişyaı polis derhâl harekete geçirildi. Nuzhet İdemen daireye gitmek üzere evinden ayrıldığı sırada yolda yakalandı. Polisler, Nushet İdemen'i büyük bir gizlilik içinde Emniyete getirdiler ve Birinci Şube'ye kapattılar.

Olayın nedeni:

Olay çevrede duyulur duyulmaz yankılar uyandırdı. Ama Nuzhet İdemen'i yakından tanıyanlar böyle bir ihbarın boş çıkacağı manıyla gelişmeyi bekletiler.

Tek suçu; ateşli, yurt ve dünya meseleleriyle ilgilenmek olan İdemen'in Asliye Ceza yargıçlığına verdiği dilekçeyi okudular. Dilekçe, ilk bakışta Komünistlik isnadının Nurculuğu ile tanıyanlardan geldiğini gösteriyordu. Nuzhet İdemen, dahrededi arkadaşları Sakıp Öztüzün, Ali Koçak ve Orhan Saatçigil adındaki kişilerle günlük olaylar üzerinde tartışırdı. Örnek olarak feza yarışında Rusya'nın önde gittiğini söylemişti. Bu gerçek Başkan Kennedy tarafından da açıklanmış ve hattâ Rusya'nın başarısı tebrik edilmişti. Bu sözler Sakıp Öztüzün ile diğer iki arkadaşları üzerinde tepki yaratmış, soluğu doğrudan Emniyet Müdürlüğünde almışlardı.

Masum bir görüş

Karşısındakileri hür fikirli diye kabul eden Nushet İdemen bir defakı konuşmalarında da kadının sosyalist toplumundaki yerinden söz açmıştı. İdemen bu konuda şöyle diyordu:

«Bugünkü toplumda kadın, erkeğin baskısı altındadır. 60 - 70 yaşındaki bir

sermayedar yüzbinlerine güvenerek 17 yaşındaki bir kıza satın alabilmektedir. Oysa kadın iktisadi hürriyetine kavuşabilse, böyle iğrençlikler olmaz. Şu katı bir gerçektir ki, kapitalist ülkelerde evlenmelerin hemen tamamı iktisadi olmaktadır. Kadının âdeta para gücüyle satın alınmakta, evlilikte esas olan anlaşma ve aşk düşünülmemektedir.»

Gerçekler

İhbarcılar buna karşılık pek bayatlamış bir safsatayı, sosyalist ülkelerde kadının müşterek olduğu ve erkeğin istediği kadınla yatabileceği saçmasını ileri sürmüşlerdi.

Oysa, sosyalizm herseyden önce bir ahlak düzeni olarak, kadının genel olması gibi bir saçmalığı kabul etmemiştir. Tersine; sosyalist toplumda genel ev olmadığı gibi fuhuş ta yoktu. Çünkü belirli yaşa gelen kadın ve erkek, anlaşabileceği karşı cinsle normal yollardan birleşiyor ve yuvasını kuruyordu.

Fakat olayın başka bir yönü de vardı. T.I.P.'nin üyesi Nushet İdemen, 12 Mayıs 1963 günü Gaziantep'te yapılan Türkiye İşçi Partisi Genel İdare Kurulu toplantısını baltalamak amacıyla, gerçiler ve toprak ağalarının Adanadan gönderdikleri masum kişilerin düzenledikleri nümayişin Emniyetçe himaye görmesinden heyecanlanarak Emniyet Müdürü ile tartışmıştı. Nümayişin kanunsuz olduğunu, dağıtılması gerektiğini söylemişti. Bu na karşılık ise, İlahiyet Fakültesi mezunu ve Nurculara yakın olduğu söylenen Emniyet Müdürü Salih Urgancioğlu, nümayişçileri dağıtmak bir yana, iki T.I.P.'liyi bir kaç saat nezarete tutmağa cür'et etmişti.

Anlaşılan, T.I.P.'nin Gaziantep'te kısa zamanda büyük gelişme göstermesi bazı çevrelerin midelerini bulandırıyor. Bu yüzden üç-dört kişi bir araya getiriliyor, düzme ihbarlarla T.I.P. illeri sindirme yolu tutuluyordu. Ne var ki, bu çıkar bir yol değildi. Baskı, sindirme politikası tutmayacak, ihbarcılar ve tertipçilerin başları önlerine düşecektir.

Türkiye'de sinemanın yarım yüzyılı aşkın bir geçmişi var. Bütün ömrü boyunca, üzerinde düşünmek tasasına düşmüş bir kişi bile doyurabilmiş mi, bilinmez. Ancak özellikle son yıllarda yapılan yüklenmeler yoğunlaşmış, bu yoğunlaşmanın yanında Türk sineması belli belirsiz bir biçim, bir öz kazanmıştır.

Bütün bunlara rağmen iyi bir sinemaya varılmış değil. Acısı, iyi sinema nedir, bu ortaya konmadı. «İyi sinema» sözü bir tılsım, herkes iyi sinema adına bir takım sözler öne sürüyor. Önce iyi sinemadan ne anlıyoruz, onu koyalım ortaya. Belirsizlikler içinde gereksiz yakınlaşmaları kaldıralım ortadan. İyi sinema adına ne yeryüzünün en gerici kimseleriyle eş şeyleri söylemeye isteğim var, ne de gericiyi ilericiyi ayıramayan bir sinema anlayışından bir başarı beklenebilir.

Sinemamız bugüne kadar üzerine söz etmiş bütün kişilerin çatmalarına konu olmuş, ancak bütün bu yüklenmeler öncelikle göz önüne alınması gereken durum (Türkiye'nin tarihsel koşulları) unutulduğu için cılız, cansız, yararsız kalmaktan öteye geçememiştir. İyi sinema bilinmez bir nesneyken gelenin gidenin Türk sinemasına çatmasına şaşmamak gerek. Bu yalnız sinemamıza özgü bir olay değil. Mutlu bir azınlığın dışında kimse yurdumuzda olup bitenlerden hoşnut değil. Aydın kalabalığı da bu hoşnutsuzların arasında. Toplumumuz herkesi olduğu gibi aydınlarımızı da doyurmaktan uzak. Toplumdaki çatışmalar gittikçe yurddaşın omuzuna yüklenirken halk kımlardanışları oldukça cılız kaldı. Kimildanışların cılızlığı yanında koşullar yeni bir düzene gebe. Bu durum aydınları halktan kopuk, tek başlarına çıkmazları çözümleyebilecekleri saplantısına sürükledi. Aydınların sınırlı, hiç bir alanda yeni bir çözüm getiremeyen tasaları toplumun ana tasaları olarak gösterildi. Aydınlar tasalandı, toplum kötülendi. Bazıları işbaşına geldiler, bu kez öbür aydınlar yakınmaya başladılar.

Oysa, sadece kötüye karşı olmak ne doğruyu bulmak, ne de bu doğruyu gerçekleştirebilmektir. Sinema toplumun bir olayıdır. Sinemamızın gelişmesi toplumdan ayrı olamayacağı gibi sinemada uyulayabileceğimiz yargı ve değerleri ancak toplumumuzda bulabiliriz. Ayrıca toplumumuz, içinde bulunduğu sıkıntı ve çıkmazlarda herhangi başka yol arama deneylerine dayanmaz. Bütün bir toplumun günlük yaşayışına kadar öncelikle ilgilendiren ana sorunun karşısında sinema da bu işte kendine düşeni yapmakla görevlidir.

Toplumumuzda güzel ve aydınlık nedir? Toplumumuz aydınlık geleceklere ancak işçi sınıfı, işçi köylü kaynaşması getirebilir. Bugün iyi sinema tekerlemelerini bırakıp emekten yanamıyoruz, değil miyiz onu söylememiz, gökyüzün

de gezinmeleri bırakıp aygünümüze yere basmamız gerekir.

İyi sinema bir takım kafa denklemleriyle değil, toplumsal güçlerle olan ilişkilerinden, ilerici güce olan dayanışmasından doğar. Türkiye'nin bugünkü koşulları tutumunu açıkça çizmemiş, kavgaya katılma yan bir sinemaya iyi dememize izin vermiyor.

Sinemamız eleştirilirken unutulana ana sorun sinemamızın bütünüyle prodüktör ve işletmecilerin gözetlemesinde olduğudur. Prodüktörlere çatılmadı değil ama konu kişisel yetersizlikler olarak konu ortaya. Prodüktörlerin bilgisiz, kafasız olduğu söylendi. Prodüktörün kafası iyi iş filmi yapar, sinemamızın hastalığı burda değil. Prodüktörlerimizin gi ristikleri çoğu işleri başaramadıkları yalnız değil, ancak başardıkları an elimize kötü sinemanın yaldızlı örneklerinden başka bir şey geçmez.

Prodüktörlerin buncasına gözetlemesindeki sinemamız prodüktörlerin geldiği toplum katlarının bütün izlerini taşımaktadır. Sinemamızın çıkmazı bu toplum katının çıkmazıdır. Konular onların düşleri, filmlerdeki sapıklıklar onların sapıklıklarıdır. «Anadolu böyle istiyor» sözü vardır. Büyük bir aldatmacadır bu. Kandırılmış Anadolu'yu bu işten sorumlu tutmak prodüktörün çıkarlarını Anadolu'yu kandırarak ayakta tuttuğunu ağzıyla söylemesinden başka bir şey değildir. Aydınların da işine geliyor bu suçlama. Anadolu anlamıyor onları, onlar toplumumuza göre çok ileri.

Sinemamız bir sınıf sinemasıdır. Bu çıkmazdan sinemamızı kurtarmak için devletleştirme düşünülebilir. Bu da çıkar yol değil. Unutmamak ki, devletçilik yurdumuzda özel teşebbüsü daha zengin etmek araçından başka bir şey değildir. Öteyandan Sansür kurumunun durumuna bakın, devletin sinemadan ne anladığını görürsünüz. Sinema devletleşse bile hakim sınıfların sözcüsü olarak kalır. Sinemayı devletleştirme kavgası devleti halkçı, demokrat bünyeye kavuşturma kavgasından ayrılmaz. Bir öncelik gözetilirse iyi sinemaya susuz herkesin başta gerçek demokrasiyi kurma çabasına katılması ge-

rek. Bu çabayı başarıya ulaştırılmamış bir toplumun iyi bir sinemaya kavuşması çok güç. Söylediğimiz gibi sinemamızın çıkmazı toplumu muzun çıkmazıdır. Sinema roman, şiire karşı toplumsal gelişmeye sıkı sıkıya bağlıdır. Sinemada toplumsal güçler için katılmadan bir başarı beklemek çok zor. Ayrıca böyle bir başarı olsa bile bu tek örnek olarak kalacak, hiç bir meseleyi çözmecektir. Bu yüzden ne kişisel başarılarla uzun uzun il gilenmek ne de bazı kişilere bel bağlamak doğru olmasa gerek.

Sinemamızın bu koşulları karşısında iyi sinemanın gelişebileceği alan alışlagelen çizginin dışındaki sinemadır.

Gerçekçilik, gerçeğin bütün anlamını kavrayan dünya görüşüyle bir gilmelidir. Günümüzün bütün kavramlarını ortaya koyan görüş ise bilimsel sosyalizmdir. Gerçeğin, tarihin gidiş yönünü kavramış sinema budur ancak.

Günlük yaşayışımız, gerçek bizi tutum almaya götürmüştür. Sinema yasan tımızı genişletmek, zenginleştirmek istiyorsa bu tutumu daha da sağlamlaştırmak, günlük dövüşe ışık tutmak görevindedir. Sinemanın dar çerçevesinde soru getirip, soruyu o çerçevenin içinde hallediveren, seyirciyi boş bir boşanma, rahatlık getiren sinema yerine getirdiği soruları bize yaşayışımızda da duyurabilen, çözümünü seyirciyi yasan tıda olduğunu gösteren, te dîrgin edici tutum almaya sürükleyen sinemayı bekliyoruz.

Çabamız açık saçık ne dediği belli, toplumcu bir sinema içindir.

Böyle bir sinemanın çabası iyi bir topluma kavuşma çabasından ayrı değildir. Aydın toplumsal yeri bakımından iyi sinemaya giden yol seçiminde çoğu sıra yalmaktadır. Toplumdaki gelişmeyi sağlayan, gelecekle rin sorumlusu gücü seçmekte yanılmış aydının sinema alanında başarı gösterebileceğini sanmak budalalıktır. Ayrıca bu aydınların çabaları boş, cansız birer çaba olmak tan öteye gidemez.

Türkiye'nin geleceği emeğin çevresinde birleşmiş halkımızın olacaktır. Geleceğin sineması da toplumcu sineması olacaktır.

— Ali Sana Sosyal Adalet.

SOSYAL ADALET, 4 HAZİRAN 1963

Orhan Elmas

Cemal AKIN

Çile çekmiş rejisör

Yurt gerçeklerine inmeye çalışan genç rejisörlerle Türk sineması yavaş ta olsa aydınlığa doğru gitmekte Sinema seyircisi iyi ve kötü fil ayırdetmekte küçümsenmeyecek gelişmeler kaydetti lerici rejisörlerin dayanışmaları ile bu gelişme daha çok hızlanacak v halk kimin kendisinden yana olduğunu yakın gelecekte anlayacaktır. Bu gelişme bazı sömürücü grupları bir hayli telaşa düşürmüş bulunuyor. Köprü başlarını tutanlar bu şuurlanmayı ve çalışmaları kösteklemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Fakat sosyal gelişmenin önüne kimse set çekemeyecektir.

Orhan Elmas, «Kanlı Firar»daki çıkışından sonra, toplumsal konulara değinen başka bir film daha yapmış değildir. Ama, bu yıl BE - YA FİLM adına anlaştığı bir «Duvarların Ötesi» var ki, yaşayışları, yasaların gereği olarak bir noktada son bulacak bir tutuklunun serüvenini canlandıracaktır. «Etiyle, kanıyla; bu topraklarda sömürücülerin kurdukları ağda yaşayan bizim insanlarımızı, özimiz dertlerimizi seyredeceğiz. «Bugüne değin; insana, tabiata ve gerçeklere dair sözler etmek istedim. Bunlar, yüreğimde ta ötedenberi yasar. Ne var ki, Türk sinemasının başıbozuk durumu, bu fırsatı insana kolay kolay vermiyor. İnsana, doğaya ve toplumsal gerçeklere dair sözünüz varsa, bunu sinemayla vansıtmak için ancak perde arkası oyunlara gemek zorundayız. Perde arkası...» diye Orhan Elmas, «Duvarların Ötesi» nin gerekmesi için de: «Piyas ve onaylanmış senaryosunu BE - YA FİLM'e aldırma ve sürekli üstelemele r.n.e karşılık, film aylardan sonra ancak Haziranda çekilebilecek. Bunun redenleri çok... BE-YA FİLM «Bi: Babar Akşamı» gibi filmleri bana yaptırmayı öne sürerken, herhalde güçlü köprüdaki filmleri başkalarına vermeyi uygun buluyordu

Türk sinemasında bugün maalesef perde arkası oyunları sürüp gitmektedir ve bu oyunlara gelmeyen bu alanda neles alamamaktadır.

Böyle olmasaydı, yıllardır Türk sinemasının köprü başlarını tutmuş ünlü kişiler yalnız birkaç kişi mi olur, du?... Türk sinemasının geleceği sadece bunların ellerinde mi olmalıydı? Duygulu, ölçülü dediğimiz ve asında

duygularını önemsiz yıldızlarla paylaşan, yıllardır kendilerini tekrarlamakta başka hiç bir şey yapmamış olan bu kişiler nasıl alt edilecektir? Anlatmak istediğim, kuvvetli ekipleriyle çalışan ve yeni arkadaşların doğmasına meydan vermeyen o ünlü kişilerin bence Türk sinemasına büyük zararlar vermektedirler. «Duvarların Ötesi» nin aylarca tozlu raflarda kalmasına bu geri zihniyet sebep olmuştur. Nusret İkbâl, inandığım ve sırtın gözlerimi yumarak dayadığım tek prodüktördür. Onu istismar edenlere sözüm: «Türk sineması adına, sizler yanlış yoldasınız» Köprü başlarını tu-

tanlar, er - geç çözüleceklerdir. Aramızda yeni arkadaşları taptaze memleketçi duygularıyla göreceğiz. Bunun için sinema seyircimize düşen vazife; kötü filmlere ve yapıcılara boykot etmektir. Bunu da yavaş yavaş görüyoruz... Türk sinemasını; memleketçi, gerçekçi insanlarımızın sorunlarına inen genç kuşak rejisörleri mutlu aydınlığa götürecektir, götüreceğiz... O kadar karamsar değilim ben...» diyerek, yapmak istediğini belirtmiş olmaktadır.

Orhan Elmas'ın kimliği

1927 de İstanbulda doğan genç rejisör, Lisenin son sınıfından ayrılmak zorunda kalmış ve sokaklara atılmıştır.

Babası çevirici olan Orhan Elmas, mutlu bir çocukluk yaşamı vardır. Ama, ne yazık ki bu mutlu yaşam, çok sürmemiştir. Daha on dört on beş yaşındayken, toplumun ezici silindirin den geçen Elmas bir buçuk yıl «Güzel Sanatlar Akademisi» ne gitmiş, oradan da ayrılarak; tezgâhtarlık, vitrin ve detajı ressamlığına başlamıştır. Atılganlığı ve girişken oluşuyla sırasıyla «Çiçek», «Hollywood'un Sesi» «Sinema» «Magazin», «Yelpaze» dergilerinde sinema eleştirmeleri yapmış ve bu yayınlarda uzun süre yazı işleri yönetmenliği yapmıştır. Son olarak «Gece Postası» gazetesinde yazı işleri sorumlusuyken, tiyatro oyunculuğuna geçerek, çok yönlü yaşamına renk vermiştir. 1934 te başlayarak «Ses», «Küçük Sahne», «Maksim», «Avni Diligil» «Muammer Karaca» tiyatrolarında ça-

Orhan Elmas «Kanlı Firar» da söylemek istediklerini usulca fısıldayabildi

ışmıştır. Sinemaya geçişi de «figüranlık» la başlar. 1945 te başrollece gecen Elmas, 1954 e değin, bir çok filmde oynadıktan sonra, o yıl rejisörlüğe geçmiştir. «Üçüncü Kat Cinayeti» yle yöneticiliğe başlayan Elmas, tam on dört filmde çalışmış, ama bunca korde.f arasında, ancak «Kanlı Firar» da söylemek istediklerini usulca fısıldayabilmıştır.

Orhan Elmasın babası ölünce, ilginç olaylarla zincirlenmiş bir toplum adamı ortaya çıkmıştır. Eve para getiremeyince kapı dışarı edilen delikanlı, park kanapelerinde yatmış, sabahçı kahvelerinde bitlenmiş, Tophane sokaklarında aç - açık gezmış; ama bütün bunlar onu yıpratmak yerine olgunlaştırarak, gözü açık, gönlü bütün kafası işlek bir kimse yapmıştır. Çilelerden ders alan Elmas, elbette bu toplumun aynası olacaktır. Onun bundan bir yıl önceki şu sözleri hâlâ kolakladadır ve Türk filmciliğinde bir şeyler yapmak isteyenlere aydınlık bir yol niteliğindedir: «Türk sineması ve sinema sanatçıları kendi dâvaları karşısında sorumsuzdurlar. Bizim insanımızı bizim dertlerimizi, bizim acılarımızı ve çilelerimizi, davranışlarımızı ve her şeyimizi anlatacak bir senaryo bir rejisör yokluğu vardır. Bu yokluğa sebep var olduğumuz nalde kişiliklerimizle direnmiyerek, sansür denilen «sansar» yenilmemizdir. 1938 den bu yana; en ilkel maddeleriyle Türk sinemasının karşısına kara club belli ve umacı gibi dikilmiş olan sansür, kötü sonuçlar veren tutumuyla kişisel atılışları bile önlemektedir. Kabul edilmeyen gerçekçi senaryolar, kesilen ve tamamen yasaklanan avandırıci filmler, gerçeği anlatmak isteyen yazar, rejisör ve film âmillerini korumamıştır. Bu sansürün kaldırılması gerekir. Bundan sonra iyi bir sinema kanununa ihtiyaç olacaktır.

İşte o zaman, insanımızın dertlerini perdeye aktarabileceğiz. Yazar oyuncu, yönetici ve patron olarak her kesin kişiliği, gerçek kimliği o zaman çok iyi anlaşılacaktır. Kararsızlık için de bulunan, geleceklerine güvenle bakmayan yazar, oyuncu ve rejisörlerimiz verimli çalışmalar gösterecekler ve sinemamız, kültürlü geniş görüşü aydınlık, tutumu olumlu kişilerin elinde, çağdaş düzeye çıkacaktır.»

Bakalım «Duvarların Ötesi» nasıl bir film olacak?... Orhan Elmas'a başarılar.

Sosyal Adalet'in Sanat ve Edebiyat

sayfalarını gelecek sayılarda eleştirmen

Asım BEZİRCİ

düzenleyecektir

MİLLİ UYUTUM

Bunalmışa bak!

Polatlı'da bir orta okul öğretmeni var, adı Mustafa Koç. Kurtuluş Savaşı'nın istediği gibi bir öğretmen, bu Mustafa Koç. Ama, işte tedirginliği de buradan geliyor Mustafa Koç'un Devrimci olmak! Bu, suç mu? İmam - Hatip düzeni yakasına yapışır adamın, sürüm sürüm süründürür.

Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana kırk bir yıl geçmiştir. Bu kırk bir yılda Milli Eğitim davamızın aldığı yol, bir arpa boyu bile değildir. Bir adım ileri, üç adım geri... Başarılı üç - beş yılı çıkarsak, son yıllardan geriye koskocaman bir «Milli Uyutum» politikası kalır. Evet, bu halk eğitime değil, uyutulmağa çalışılmıştır. Demokrasiyi kendi suratına benzeten sömürücü sınıf, pedagoğ değil, demagog yetiştirmiştir. Birakin 1950 den önce sını, 1950 den sonrası, vurguncu bir zümreân, devlet gücüyle yönetin e. linden bırakmama çabasından başka nedir?

Doktor gelir hastaya, der ki «Şu, şu, şu ilaçları yutarsa düzeler». Doktor gider, bir şarlatan damlar hastanın başucuna, «Hayır» der, «vermeyin bu ilaçları! Hastanın karnını zehir zıkımla doldurmayın. Cenabı Mevlâ ne fâkdir ettiyse, o olur. Hastayı rahat bırakın, eziyet etmeyin.» Ve ilaçlar, yüz numaraya atılır. Çünkü ev halkının bilgisi, görgüsü, korkusu, şarlatanın at oynatmasına çok elverislidir. Daba kötüsü, doktorun ardından sövüp sayan bu ev halkı, şarlatanı tutup tepesine oturur. Ve şarlatan elini kolunu sallaya sallaya dolaşır sokaklarda:

— Beni istiyorlar, beni tutuyorlar, beni seviyorlar!

İşte yöneticiler bu silâhı kullanmışlardır. Nabza göre şerbet, sakala göre tarak budur. Halk böyle işiyor çeyip, halkı, alışılmışın batağına çekmenin adına demokrasi demişlerdir. Nallardır bu halkı, Milli Eğitim adı altında Milli Uyutma politikasıyla uyutmuşlardır!

Diyecemiz şu: Ortaokul öğretmeni Mustafa Koç, öğrencilerine, yıllık araştırma ödevi olarak 16 soru veriyor. Yurttaşlık Bilgisi dersiyse ilgili 16 soru... Öğrenciler bu 16 soruyu bir yıl içinde soruşturup, araştırıp hazırlayacaklar. Fakat rahat bırakılır mı zâim? «Muhbir-i sâdik» lar ne güne duruyorlar? Fırsat bu fırsat deyin kolları sıvıyorlar. «Mustafa Koç solcu, Mustafa Koç Komünist, Mustafa Koç aşar...» Bas altına imzayı, yolla gitsin, faşist kaleşörlere! Sömürücü iki avukat bey curnal eder de, sömürücü yavaşması kaleşörlere fırsatı çıkarırlar mı? «Devrimci öğretmen, 27 Mayısçı öğretmen Mustafa Koç'un boyunun vurulması vâciptir! Vesselâm...»

Müfettiş Ziver Tezeren Beyefendi raporu dayar. Milli Eğitim Bakanı - Affedersiniz, Maarif Vekili - Hatiboğlu'nun koltuğu pircenir. Öyle ya, gericiilerin oyunu yitirme korkusu var. Gericilerle desteğiyle Bakanlık koltuğunda oturan Hatiboğlu, elbette ki kulağını gericilerden yana uzatacak. Eh, o da öyle yapıyor. AP'li DP'lilerin sözünü dinliyor ve Devrimci Mustafa Koç Polatlıdan Bolu'nun Mudurnu orta okuluna sürülüyor. Bu arada, Koç'un öğrencilere verdiği sorular da tahmin Terbiyeye yollanıyor. Tallim Terbiyenin raporu şu: «Sorularda yabancı ideoloji yok. Fakat sorular, seviyenin üstünde.»

Evet ama, öğretmen Mustafa Koç da Bolu'nun Mudurnu Orta okulunda, ne haber? Soruların seviyenin üstünde olması, bir öğretmenin sürükülmesi ne sebep teşkil eder mi sayın Eay Hatiboğlu? Tevfik İleriler, Celâl Yarıdımçılar sanki başka türlü mi davranıyorlardı? Çömez kaleşörlere c. r. malculara kulak verinceye kadar, biraz da 27 Mayısın sesini, Anayasanın sejal dinleseniz hiç de kötü olmaya.

cak sayın Bay Hatiboğlu. Mustafa Koç'un Polatlıdan Mudurnu'ya sürülmesi Mustafa Koç'u küçültmez. Ama bu olay, sizin eğitim anlayışınıza ne olduğunu gösterir. Eğer, 27 Mayısı kadar arından gittiğimiz, sevdiğimiz, saydığımız İnönü, bugün bu seviyeyi, bu saygıyı, bu desteği yitiriyorsa, bunun nedeni, özellikle Milli Eğitim Bakanı koltuğunda, 27 Mayısı yapanların sevmedikleri sizin gibi bir zatı Bakan

şöyle olmalıydı: «Bankalar nasıl çalışırlar? Nasıl iyi vatandaş olunur? Para biriktirmenin faydaları? Dilencilere merhamet duyar mısınız? Bakan okula gelince nasıl saygı duruşuna geçer? Törenlerde nelere uyulmalıdır? Büyüğe mektup nasıl yazılır? Tek dereceli seçim, çift dereceli seçim...» falan filân...

Eğer böyle sorular sorsa, böyle ödevler verseydi, fincancı katırlarını

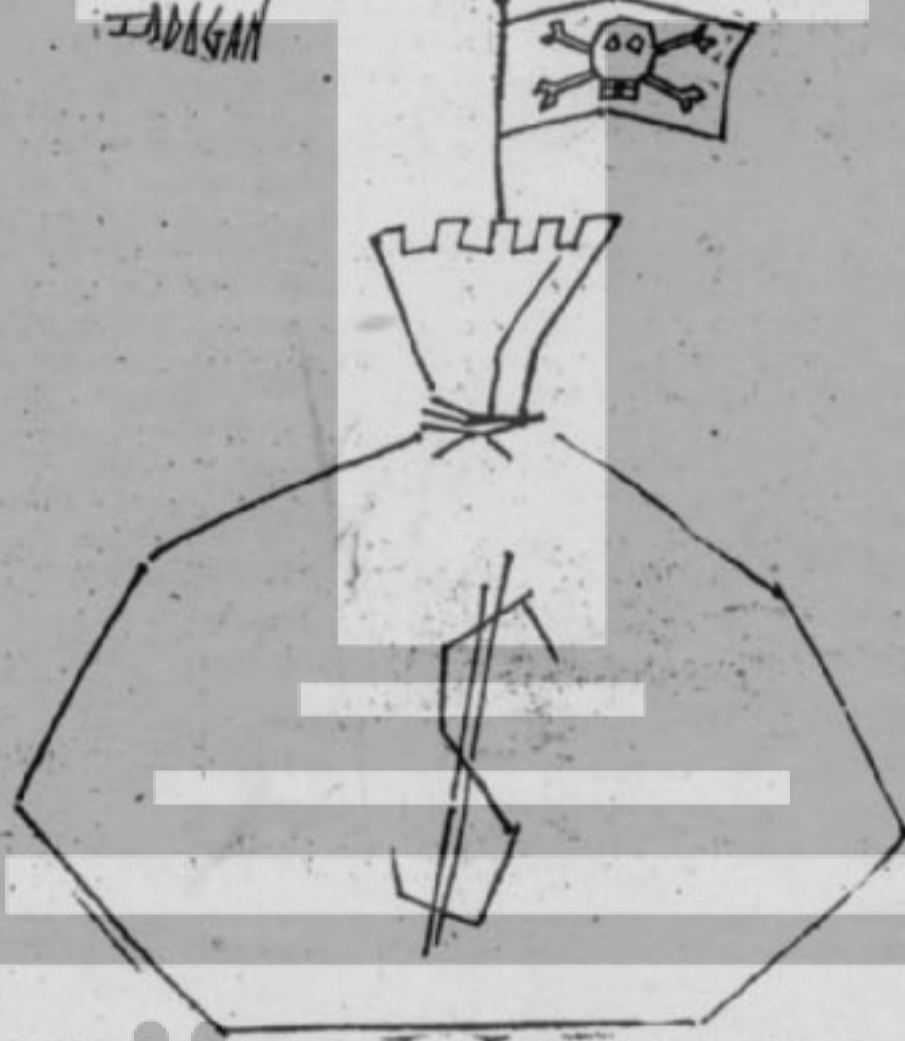
Hüseyin KORKMAZGİL

diye tutmasıdır. «İcrat» ınız, ortada, sayın bay Hatiboğlu. Sizi kimlerin, hangi cephenin desteklediğini, sanırım, biliyorsunuzdur. Dava, yalnızca Mustafa Koç'un sürülmesi davası değildir. Kısaca belirtiyim ki, Bakanlık koltuğunu bırakmayışınız ne size ne de ülkeye bir şey kazandıracaktır. Son vcrelim artık bu Milli Uyutma politikasına!

Ne sormuş bu Mustafa Koç, öğrencilerine?

ürkütmezdi ya rahat rahat, kuzu kuzu öğretmenliğini yapar, maaşını alır, terfi eder, müdür olur, müfettiş olur. müsteşar olur, bakan olur, yaşayıp giderdi. Milli Eğitim Bakanı olmasına ne mühendis olması engeldi, ne de tarım uzmanı olması... Hattâ, becerikli bir müteahhitten de iyi bir Maarif Vekili çıktığı, çokça görülmüştür. Co. oper'ler uzayı dolaşırken, bileğe kuvvet, harıl harıl İmam - Hatip okulu açmak, Milli Eğitimin çanına ot

İADGAN

Demiş ki, «Türkiyede toprak dağıtımı nasıldır? Bu düzen değişmeli midir? Peki, ne desindi? «Azrail erkek mi, dişi mi?» diye mi sordu?

Demiş ki, «Kapitalizm, sosyalizm ekonomik düzenleri hakkında bilgi toplayın». Peki, ne desindi? «Çağırısına inip, incik boncuk topluyun» mı desindi?

Demiş ki, «İç ve dış sömürülülük nedir? Peki, ne desindi? «Teksaslı deri tüccarının günlük hayatını yazın mı desindi?

Demek ki, «Ahlak nedir? Din kanunlarıyla toplum sorunları çözümlenir mi? Çözülmezse, niçin?» Peki, ne demeliydi? «Havva anamız, Adem babamızın sol kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Dünya öküzün boynuzunda durmaktadır. Sadaka ve fitre veren, kurban kesen cennete gider. Kimin evlât, kimine devlet» mi demeliydi?

Fakat bütün suç öğretmen Mustafa Koç'tal «Çıkarıcı siyasatçiler cahil halkı ve okumuş cahilleri nasıl aldatıyorlar?», «Dünya toplumlarında açlık ve yoksulluk tehlikesi insanlığı nereye götürür?», «Emekçilerimiz haklarını alabiliyorlar mı?», «Üretim gücüne göre millî gelirden yararlanmak ne demektir?», «Sosyal adaletsiz toplum düzeninde, okumak isteyip de okuyamamanın üzüntüsünü gönüden duyuyor musunuz?», «Yurdumuzda sınıf ayrımı var mıdır?» gibilerden sorular sorulur mu hiç? Bunlar Anayasa'yı ilgilendiren konular. Anayasa, öğrenmek için yapılmamıştır ki... Koç'un öğrencilere soracağı sorular örneğin

tıkamak, devrimci öğretmenler gericiilerin euraliyle sürmek... 27 Mayıs'ın ruhuna da, bedenine de uygun bir davranıştır ve milliyetçiliğin ta kendisidir! Bize ne bilim, ne teknik, ne sosyal adalet, ne de devrimcilik gerektir. Bunlar, halkı rahatsız eden tedbirin eden konulardır. Demokrasi demek, halkın iradesi demektir, halkın isteği demektir. Dört buçuk aydının öğrenmemesi, bir bakanın koltuğu bırakması için yeter sebep mi? Sen halka bak!

Evet, Milli Uyutma daigamız işte böyle... At sürer gibi otomobil kullanmağa kalkıyoruz. Her gün gazetelerde yazılıp çizilen, her gün evlerde konuşulup tartışılan, Anayasama güven altına aldığı konuları orta okul öğrencilerinden gizleyeceksiniz! Sömürücü demiyeciksiz, sınıf demiyeciksiz, sosyal adalet demiyeciksiz, toprak dağılımı, toprak reformu, millî gelir demiyeciksiz... Olunay eğitim demiyeciksiz, demokratik eğitim demiyeciksiz, okul - alle Birliği demiyeciksiz, ama bunları demiyeciksiz!

Bana bakın, banal! Geçti o günleri! Hangi yaşta, nerede olursa olsun, bilen bilmeyene, Anayasanın tanıdığı hakları öğretmek zorundadır. Milli görev budur bence! 13, 14, 15, 16 ve hattâ 17, 18 yaşlarındaki çocuklar, Milli Eğitim diye, Milli Uyutum çamuruna batırılmaz. Ninem gününün bilgileriyle dolu ders kitaplarını afyon hapları gibi sürmeyelim çocukların şafine. Mustafa Koçları harcamağa kalkanlar, harcanacaklarını bilsinler! Yarın, Mustafa Koç'larındır.

ilir yazar, şiire benzemez. Roman yazar, roman benzemez. Hele müzik, o ayrı bir hikâye. Ankarada gece gündüz kaldırım ölçer. Burjuva salonlarında ego'sunu uyutur, burjuva olanaklarından yararlanarak adını yazara, ozana, ressama çıkarır; hiçliğini, sanki bir ölüymüş gibi, getirip kör örtaya. Ölçü! Ne ölçüsü be?

Bir davası yoktur, Bir kavgası yoktur; «İnsanlar» dedikçe mangal da kül koymaz; sıkıyı gördü mü sağdan geri eder; rahatlığın aslanıdır, gürültünün sıçanı; bir eli emekçinin cebindedir, bir eli başka bevrelerin havasında... Celâl Vardanın dediği gibi, «Suya dokunmazmış, sabuna dokunmazmış». Pise bak!

Resim yapar. Nedir bu, dersin. Sıkıntı, der. Şiir yazar. Nedir bu, dersin Sıkıntı, der. Hikâye yazar, Nedir bu, dersin. Sıkıntı der. Roman, sıkıntı. Müzik, sıkıntı. Biraz zorladın mı, burjuva yozlaşmışlığı kokar midesinden:

— Çağımız büyük bir bunalım içindedir. Bizim kuşağımız büyük bir bunalım içindedir. Biz bunalım içindeyiz. Bireyin en derin noktaları rınar inmek... Ve boşalım suretiyle kırtarmak bu bunalmıdan insanlığı...

Böyle demez! Diyebilse keşke!... Ağzının içinde geveler durur bir takım sözleri! Bunların anlaşılması değil anlaşılması önemlidir. Anlaşırsa hapi vuttu demektir. Zaten sermayesi ne ki?

— İyi, dersin, bunalım.. Anladık haklısın.. Ama, hangi bunalım bu? Kimin, neyin, nerenin, hangi ülkenin, hangi insanının bunalmı bu?

Sağınılığı kareleşir, küpleşir.... Kendini tanımayan, çevresini tanımayan kim.. Ne bilsin kimin, neyin, ne renin bunalmı olduğunu? Bunalım... İşte bunalım... Nasıl olsa bili yordur, nasılsa bir yabancı dilin kıyasından geçmiştir ve örneğin, Parisli bir yazarın buram buram Paris bunalmı kokan bir yapıtını şöyle böyle okumuştur. Tamam, Foyası meydana çıkarılıncaya kadar yürütür gemisini. Sözde Türkiyeyi Türkiye insanını vermek ister. Ne çizdiği yer Türkiyedir, ne bunalım dediği, Türkiye insanının bunalmı... Havada dönen bir takım yaratıklar... İnsan mı, hayvan mı, cin mi, peri mi bellisiz...

Paris... Hristiyan Paris, Ortaçağ yaşamış Paris, Rönesans Parisi, Ansiklopedistlerin Parisi, 1789 ların Parisi, 30'ların, 40'lerin Parisi, Alman saldırısına uğramış Paris, din siz Paris, Komünist Paris, İhtilâlciler Paris, tanrısız Paris, merkeziyetçi Paris, aç Paris, tok Paris, başkaldırmış Paris, egzistansiyalist Paris, Aragon'un, Sartre'in, Picasso'nun Parisi, toplumcu Paris, bireysel Paris, şarapçı Paris, kafa Paris, rezil Paris, sınır tanımayan Paris, çok yüzlü, derin, geniş Paris... Düşünür ozan, ressam, heykeltıraş, kompozitör Paris... Güngörmüş Paris...

Ve Ankara... Çocuk Ankara... Kayserili müteahhidin, Karadenizli aşçının, Konyalı memurun, memur sanatçının Ankarası... Tabak gibi dümdüz... Tek yüzlü, su içerken elini başına koyan Ankara... Ve Ankarada yaşayıp, Parisli bunalmılardan söz eden bir kişi...

BORÇLU ÜLKE

Başbakan İnönü, 21 Mayıs 1963 olayından sonraki kongresinde:

— Memleketin geleceğini ve selâmetini bu şehitlere borçluyuz, demiş.

Ah paşam! 27 Mayıs 1960 da da böyle demiştik... Borç, borç, borç... Bu borcun altından nasıl kalkacağız bilmem?...